

TAMPEREEN YLIOPISTO
Oikeustieteiden laitos

LAKISÄÄTEISEN TAPATURMAVAKUUTUKSEN
ERIKOISMAKSUJÄRJESTELMÄT
VAKUUTUKSENOTTAJAN NÄKÖKULMASTA

Vakuutustiede
Pro gradu –tutkielma
Joulukuu 2010
Ohjaaja: Raija Järvinen

Erkka Holopainen

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Oikeustieteiden laitos, vakuutustiede
Tekijä:	HOLOPAINEN, ERKKA
Tutkielman nimi:	Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmät vakuutuksenottajan näkökulmasta
Pro gradu –tutkielma.	79 sivua, 3 liitesivua
Aika:	Joulukuu 2010
Avainsanat:	lakisääteinen tapaturmavakuutus, erikoismaksujärjestelmä, työtapaturma, työturvallisuus, vakuutuksenottaja

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kaksi maksujärjestelmää ovat taulustomaksujärjestelmä ja erikoismaksujärjestelmä. Taulustomaksujärjestelmässä vakuutuksenottajan omista työtapaturmista maksetut korvaukset vaikuttavat vakuutusmaksun suuruuteen vain välillisesti. Taulustomaksujärjestelmässä riski tasataan vakuutuksenottajien kesken kollektiivisesti. Suurille vakuutuksenottajille suunnatut erikoismaksujärjestelmät ottavat vakuutusmaksun muodostumisessa huomioon omista työtapaturmista todellisuudessa maksettuja korvauksia.

Työtapaturmista tapaturmavakuutuslain perusteella maksetut korvaukset jakautuvat ohimeneviin ja pysyviin korvauksiin. Näiden korvausten vaikutus vakuutusmaksuun on hyvinkin erilainen riippuen valitusta erikoismaksujärjestelmästä ja sen ominaisuuksista. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vapauduttua kilpailulle on myös vakuutusmaksusta tullut yksi kilpailutekijä. Erikoismaksujärjestelmissä vakuutusmaksun muodostuminen riippuu kuitenkin monesta tekijästä. Rajoitetun ajankäytön, resurssien sekä saatavissa olevan tiedon puitteissa vakuutuksenottajan mahdollisuus vertailla erikoismaksujärjestelmiä on haasteellista, jopa vaikeaa.

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmien keskeisiä eroja sekä niiden merkitystä vakuutuksenottajan näkökulmasta. Erikoismaksujärjestelmien eroavuuksien tutkimisen kautta voidaan vastata myös kysymykseen, mitkä ovat vakuutuksenottajan mahdollisuudet vertailla erikoismaksujärjestelmiä ja mihin vakuutuksenottajan tulisi kiinnittää huomiota valitessaan erikoismaksujärjestelmää. Tutkimuksen tiedot perustuvat neljän suurimman vakuutusyhtiön edustajille sekä yhden meklariyrityksen edustajalle tehtyihin haastatteluihin.

Tutkimuksessa todettiin, että erikoismaksujärjestelmiin liittyy huomattavia eroja. Vakuutusyhtiöt käyttävät maksujärjestelmiin liittyvässä terminologiassa samoja termejä, vaikka todellisuudessa termit tarkoittavat eri asioita eri yhtiöissä. Vakuutuksenottajan kannalta tilanne ei ole helppo, koska vertaileminen ainakaan vakuutusmaksun osalta ei ole yksiselitteistä. Lisäksi pelkän vakuutusmaksun, ainakaan ennakkovakuutusmaksun, vertaaminen ei välttämättä johda parhaaseen lopputulokseen. Erikoismaksujärjestelmän valinnassa tulee tarkastella omaa riskinkantokykyä ja ennen kaikkea omaa mahdollisuutta ja halua vaikuttaa tapaturmien syntyyn jo ennakolta. Parantamalla työturvallisuutta vakuutuksenottaja säästää aina eniten. Säästöä voidaan vielä kasvattaa valitsemalla sopiva erikoismaksujärjestelmä.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
1.1 Tutkimuksen aihealue.....	6
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat	8
1.3 Keskeiset rajaukset	9
1.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen aineisto	9
1.5 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.....	12
1.6 Tutkimuksen kulku.....	14
2 LAKISÄÄTEINEN TAPATURMAVAKUUTUS ON OSA SOSIAALITURVAA..	15
2.1 Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vapautuminen kilpailulle	16
2.2 Kolme osapuolta: vakuutusyhtiö, työnantaja ja työntekijä.....	17
2.2.1 Tapaturmavakuutusyhtiöt, maksutulot ja markkinaosuudet.....	18
2.2.2 Työntekijän oikeus korvaukseen ja korvauslajit	20
2.2.3 Työnantajan vakuuttamisvelvollisuus	22
2.3 Tapaturmavakuutusjärjestelmän rahoitus.....	23
2.3.1 Vakuutusmaksun osat.....	24
2.3.2 Vakuutusmaksun määräytyminen	25
2.3.3 Ennakkovakuutusmaksu ja tasoitusvakuutusmaksu	27
2.4 Tapaturmakorvausten jaottelu pysyviin ja ohimeneviin.....	28
2.5 Maksujärjestelmien kaksi päätyyppiä.....	28
3 TYÖTAPATURMAT JA TYÖTURVALLISUUS.....	30
3.1 Työtapaturmat Suomessa.....	30
3.2 Vakuutusyhtiöiden työtapaturmista maksamat korvaukset.....	32
3.3 Työtapaturmien ja ammattitautien kustannukset yrityksille.....	33
3.4 Työtapaturmat ja riskienhallinta.....	34
3.4.1 Työturvallisuus	35
3.4.2 Riskienhallinnan kustannukset yrityksen näkökulmasta	36
3.4.3 Riskienhallinnan ajallinen ulottuvuus	37
3.5 Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ohjausvaikutus työturvallisuuteen	38
3.6 Hallituksen esitys tapaturmavakuutuslain muuttamisesta	39
4 ERIKOISMAKSUJÄRJESTELMÄT	41
4.1 Erikoismaksujärjestelmät vakuutusvaihtoehtona	41
4.2 Vakuutusmaksun määräytyminen erikoismaksujärjestelmissä	42
4.3 Erikoismaksujärjestelmien pääryhmät.....	43
4.3.1 Puoliyksilölliset maksujärjestelmät	43
4.3.2 Yksilölliset maksujärjestelmät.....	45
4.3.3 Omavastuujärjestelmät	46
4.4 Erikoismaksujärjestelmien muuttuvat osat.....	48
4.4.1 Korvausmeno.....	48
4.4.2 Katkaisuraja.....	49
4.4.3 Herkkyyskertoimet	52
4.4.4 Tilastovuodet eli vahinkohistoria	53
4.4.5 Jälkiseuranta	54
4.4.6 Tapaturmavakuutuslain mukainen omavastuu	56
4.4.7 Muita vakuutusmaksuun vaikuttavia tekijöitä.....	57

4.5 Maksujärjestelmävaihtoehdot tutkimuksen vakuutusyhtiöissä	58
5 ERIKOISMAKSUJÄRESTELMIEN TARJOUS- JA VALINTAPROSESSISTA....	60
5.1 Tarjouslaskennassa käytetyt tiedot	61
5.2 Vakuutusmeklarin palvelut.....	63
5.3 Vahinkomenon hallinnalla suuri vaikutus vakuutusmaksuun	65
5.4 Vakuutusyhtiön korvauspalvelu	68
5.5 Maksujärjestelmän valinta.....	69
6 PÄÄTELMÄT	72
6.1 Tutkimuksen arviointia.....	72
6.2 Vastaukset tutkimusongelmiin	73
6.3 Lopuksi	77
LÄHTEET	78
LIITE 1 Haastattelukysymykset vakuutusyhtiöiden edustajille	80
LIITE 2 Haastattelukysymykset meklariyrityksen edustajalle.....	81
LIITE 3 Oheistaulukko haastattelukysymyksiin	82

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	13
Kuvio 2 Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen markkinaosuudet vuonna 2008	18
Kuvio 3 Palkansaajien ja yrittäjien työtapaturmat vuosina 2005–2009.....	30
Kuvio 4 Palkansaajien työvahinkojen jakautuminen vahinkoluokittain 2005–2008.....	31
Kuvio 5 Maksettujen korvausten jakautuminen vuonna 2008.....	32
Taulukko 1 Tariffointitapojen mukaiset maksutulot vuonna 2008, miljoonaa euroa ...	19
Taulukko 2 Tapaturmavakuutuslain mukaiset korvaukset.....	21
Taulukko 3 Vakuutusmaksun osat vuonna 2010	25
Taulukko 4 Maksujärjestelmävaihtoehdot: Pohjola – IF – Tapiola - Fennia.....	59
Taulukko 5 Erilaisten jaksotusmenettelyjen vaikutus oletettuun vahinkomenoon tarjouslaskennassa	62

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen aihealue

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa suomalaista sosiaaliturvaa ja siihen liittyy aina kolme osapuolta: vakuutuksenottaja, vakuutettu ja tapaturmavakuutusyhtiö. Vakuutuksen ensisijainen tavoite on turvata vakuutetun sosiaaliturva työtapaturmien ja ammattitautien varalta. Vakuutetun edut turvaavat vakuutuskorvaukset perustuvat suoraan tapaturmavakuutuslakiin. Järjestelmän rahoitus poikkeaa muusta sosiaalivakuutuksesta, koska pelkästään työnantajat vastaavat järjestelmän rahoituksesta vakuutusmaksuillaan. Järjestelmän hoitamisesta puolestaan vastaavat yksityiset vahinkovakuutusyhtiöt.

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksu on yksi suurimmista työnantajien maksamista vakuutusmaksuista. Vakuutusmaksut ovat korkeat, koska työtapaturmat aiheuttavat merkittäviä kustannuksia vuosittain. Tutkimukset ovat osoittaneet, että työturvallisuusparannuksilla on merkittävä vaikutus työtapaturmien määrään ja vakavuuteen. Tästä huolimatta työturvallisuuden toimeenpano yritysten keskuudessa on laajalaisesti yhä puutteellista.

Lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen kuuluu kaksi maksujärjestelmää. Ensimmäinen on taulustomaksujärjestelmä, jossa saman toimialan työnantajat maksavat yhdessä koko toimialan tapaturmat. Tämä ei välttämättä motivoi työnantajia työturvallisuuden kehittämiseen, koska vakuutusmaksu on sama vaikka tapaturmia ei sattuisikaan. Yrityksen ollessa riittävän suuri, voi kyseeseen tulla erikoismaksuperusteinen vakuutusratkaisu¹. Tässä toisessa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmässä vakuutuksenottajan vakuutusmaksuun vaikuttavat omista työtapaturmista maksetut korvaukset.

Tapaturmista maksetut korvaukset jakautuvat ohimeneviin ja pysyviin. Pysyvät korvaukset liittyvät poikkeuksetta vakaviin tapaturmiin, joissa työntekijän työkyky mahdollisesti alenee pysyvästi. Maksetuilla korvauksilla on vakuutusyhtiöstä ja maksujärjestel-

¹ Katso luku 4.1.

mästä riippuen hyvinkin erilainen vaikutus vakuutusmaksuun. Maksujärjestelmiin liittyy myös useita valinnaisia muuttujia, joilla maksujärjestelmästä voidaan muokata vakuutusnottajalle sopiva. Erikoismaksujärjestelmien perusajatus tiivistyy kysymykseen, miten vakuutusnottajan omista työtapaturmista maksetut korvaukset muuntuvat vakuutusmaksuksi ja kuinka nopeasti?

Ennen vuotta 1999 myös erikoismaksuperusteiset vakuutukset olivat sisällöltään ja hinnaltaan samanlaisia vakuutusyhtiöstä riippumatta. Kilpailun vapauduttua lakisääteisen tapaturmavakuutuksen osalta, alkoivat yhtiöt kehittää omia erikoismaksujärjestelmiään, ja vakuutuksen hinnasta tuli myös yksi kilpailutekijä. Kilpailun lisääntymistä pidetään yleisesti hyvänä asiana, joskin sen sopivuudesta osana sosiaaliturvaa on kiistelty. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen osalta hinta ei kuitenkaan vaikuta vakuutetun saamaan sosiaaliturvan tasoon. Kilpailun vapautuminen on merkinnyt sitä, että vakuutusnottaja voi valita markkinoilta halvimman vaihtoehdon. Erikoismaksujärjestelmien osalta järjestelmien vertaileminen vakuutusyhtiöiden välillä on kuitenkin muuttunut vaikeaksi tuotteiden monimutkaisuuden takia. Ollaankin tilanteessa, jossa pelkän vakuutusmaksun vertaaminen ei välttämättä johda vakuutusnottajan kannalta parhaaseen lopputulokseen.

Se mihin vakuutusnottajan tulisi kiinnittää huomiota valitessaan erikoismaksujärjestelmää, ei kuitenkaan aina liity pelkästään maksujärjestelmiin. Osa tekijöistä liittyy vahvasti vakuutusnottajaan omaan toimintaan tai vakuutusyhtiön palveluihin ja sitä kautta maksujärjestelmän valintaan. Yksi vakuutusnottajan oman toiminnan keskeisistä vaikuttumista on työturvallisuus, jonka merkitystä ei voi korostaa liikaa. Työturvallisuuden parantamisella vakuutusnottaja voi vaikuttaa tapaturmavakuutusmaksun lisäksi tapaturmien välillisiin kustannuksiin ja näin koko yrityksen tuottavuuteen.

Tutkimuksen tekeminen aiheesta oli haasteellista, koska erikoismaksujärjestelmiin liittyvää kirjallisuutta ei juuri ole saatavilla. Aiheen tutkimisen haasteellisuutta lisäsi se, että vakuutusyhtiöt kilpailevat keskenään erikoismaksujärjestelmien ominaisuuksilla ja näin ollen luokittelevat osan maksujärjestelmiin liittyvistä yksityiskohdista liikesalaisuuksiksi.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto on tukenut tutkimukseni tekemistä taloudellisesti stipendillä. Tutkimukseni ei kuitenkaan ole toimeksiantotutkimus eikä se aseta tutkimuksen kohteena olleiden vakuutusyhtiöiden tuotteita paremmuusjärjestykseen, mikä olisi-kin mahdollista. Tutkimus voi auttaa vakuutuksenottajia, jotka tarvitsevat tietoa erikoismaksujärjestelmistä ja niiden vertailuun liittyvästä problematiikasta.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää lakisääteisen tapaturmavakuutuksen markkinoilla olevien erikoismaksujärjestelmien keskeisiä eroja. Tutkielma voi tuoda esiin eroja vakuutusyhtiöiden erikoismaksujärjestelmien välillä, mutta ensi vuonna erot voivat olla jo toisenlaiset, koska vakuutusyhtiöt muuttavat maksuperusteitaan vuosittain. Vakuutuksenottajan kannalta on tärkeää ymmärtää, että eroja on olemassa.

Tutkimuksen toinen tavoite onkin selvittää, mitkä ovat vakuutuksenottajan mahdollisuudet vertailla erikoismaksujärjestelmiä ja mihin vakuutuksenottajan tulisi kiinnittää huomiota tehdessään valintaa maksujärjestelmän osalta. Suoraan erikoismaksujärjestelmiin liittyvien asioiden lisäksi laajennan tarkastelua maksujärjestelmiin välillisesti liittyviin asioihin, jotka tulisi huomioida valinnassa. Tällaisia asioita ovat muun muassa vakuutuksenottajan omaan toimintaan liittyvät asiat sekä vakuutusyhtiön lakisääteisen tapaturmavakuutukseen liittyvät palvelut. Tarkastelen myös lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen liittyvien meklaripalvelujen merkitystä vakuutuksenottajan kannalta.

Tutkimusongelmani rakentuu kolmen tutkimuskysymyksen varaan:

- Mihin erikoismaksujärjestelmien keskeiset erot liittyvät?
- Mitkä ovat vakuutuksenottajan mahdollisuudet vertailla erikoismaksujärjestelmiä?
- Mihin tekijöihin vakuutuksenottajan tulisi kiinnittää huomiota erikoismaksujärjestelmän valinnassa?

Ensimmäistä ongelmaa pyrin tutkimaan vakuutusyhtiöiltä saamani materiaalien avulla. Kahteen jälkimmäiseen kysymykseen vastaaminen, ja myös ensimmäiseen, pohjautuu tekemiini haastatteluihin. Täten vastauksiin voidaan olettaa sisältyvän myös vastaajista riippuvia näkökulmaeroja, jonka ei kuitenkaan voida katsoa alentavan tutkimuksen arvoa.

1.3 Keskeiset rajaukset

Tutkimus on luontevaa rajata koskemaan suurimpia suomalaisia vakuutusyhtiöitä. Rajaus on järkevää tehdä näin, koska vastaavanlaista tapaturmavakuutusjärjestelmää ei muualla maailmassa ole. Myös useampien vakuutusyhtiöiden ottaminen mukaan nostaisi erilaisten maksujärjestelmien lukumäärän liian suureksi. Tuotteiden vertaileminen niiden yhtiöiden osalta, jotka kattavat 85 prosenttia lakisääteisen tapaturmavakuutuksen markkinaosuudesta, antaa kattavan kuvan tuotteista joita useat vakuutuksenottajat joutuvat vertailemaan tällä hetkellä. Tutkimuksen vakuutusyhtiöt ovat Pohjola, IF, Tapiola ja Fennia.

Erikoismaksujärjestelmien maksuperusteisiin sisältyvät numeeriset lukuarvot rajaavat tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne ovat vakuutusyhtiöiden salassa pidettäviä tietoja. Tutkimukseni tarkoituksena ei myöskään ole asettaa maksujärjestelmiä paremmuusjärjestykseen. Sen sijaan tavoitteeni on nostaa esille erikoismaksujärjestelmien tärkeimpiä eroja ja niiden merkitystä vakuutuksenottajan kannalta.

1.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen aineisto

Tutkimustyyppit jaotellaan usein karkeasti teoreettisiin ja empiirisiin tutkimuksiin. Teoreettisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston muodostaa aikaisempi tutkimus tutkittavasta aiheesta. Empiirinen tutkimus puolestaan tutkii jotakin reaali maailman ilmiötä, josta hankitaan tietoa jollakin systemaattisella tiedonkeruumenetelmällä. Empiirisen tutki-

muksen ominaispiirteenä voi olla muun muassa tutkittavan ongelman selittäminen tai kuvaaminen.²

Kuvailevan ja selittävän tutkimuksen erottaminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä. Kuvaileva tutkimus vastaa usein kysymykseen: ”miten?”, selittävä tutkimus puolestaan vastaa kysymykseen: ”miksi?”.³ Tämä tutkimus on empiirinen tutkimus, jonka sisältää piirteitä kuvailevasta ja selittävästä tutkimuksesta. Tutkimuskysymyksiini, ”Miten erikoismaksujärjestelmät eroavat ja mihin vakuutuksenottajan tulisi kiinnittää huomiota valitessaan järjestelmää?”, vastaaminen edellyttää molempien tutkimustyyppien soveltamista.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen⁴. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto on verbaalista ja aineiston tulee tuoda esille tutkimusongelman kannalta keskeiset piirteet⁵. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti ja tutkimuksen tuloksena löytämään tai paljastamaan tosiasioita⁶. Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusaineistoni on saatavilla pääasiallisesti vain verbaalisessa muodossa.

Tyypillisesti kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteenä on, että aineiston hankinnassa suositaan laadullisia metodeja. Laadullista tiedonkeruun metodia edustaa muun muassa haastattelu.⁷ Haastattelumenetelmän käyttämisen tärkeimpänä etuna pidetään joustavuutta. Aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti aina tilanteen edellyttämällä tavalla. Haastattelumenetelmän käyttöä voidaan myös perustella sillä, että kysymyksessä on tutkijalle tuntematon alue, jolloin vastausten suuntia on vaikea ennakoida. Haastattelulla voidaan myös syventää tietoa esimerkiksi pyytämällä perusteluja vastauksille.⁸

Tämän tutkimuksen tiedonkeruun menetelmäksi olen valinnut teemahaastattelun. Tällä menetelmällä en joudu sulkemaan pois asioita, jotka voivat osoittautua tutkimuksen kannalta tärkeiksi, vaan voin täydentää tarvittaessa kysymyksiäni tehdessäni haastatteluja. Tee-

² Uusitalo 1991, 60-61.

³ Uusitalo 1991, 63.

⁴ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.

⁵ Uusitalo 1991, 79-80.

⁶ Hirsijärvi ym. 2009, 161.

⁷ Hirsijärvi ym. 2009, 164.

⁸ Hirsijärvi ym. 2009, 207-208.

mahaastattelulle onkin tyypillistä, että haastattelun aihepiiri on tiedossa mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys ovat avoimet⁹.

Kerätyn aineiston analysointi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat jokaisen tutkimuksen ydinasia¹⁰. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysiä ei usein tehdä tietyssä vaiheessa tutkimusta, vaan kerättyä aineistoa analysoidaan tutkimuksen edetessä. Aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat jopa päällekkäisesti.¹¹ Kerätyn aineiston analysoinnin lisäksi tutkimuksessa on pohdittava myös saatujen tulosten merkitystä ja pyrittävä vastaamaan siihen, mitkä ovat olennaiset vastaukset tutkimuksen ongelmiin¹².

Pyrin vakuutusyhtiöiltä saadun materiaalin ja täydentävien haastattelujen avulla vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Tutkimusta ei voi kuitenkaan yleistää tutkimuksen ulkopuolelle jääviin yhtiöihin tai niiden tuotteisiin. Tutkimus voi kuitenkin tuoda näkökulmia siihen, missä eroja yleisesti esiintyy. Maksujärjestelmän valintaan vaikuttavat seikat puolestaan ovat sellaisia, jotka vaikuttavat valinnan taustalla vakuutusyhtiöstä riippumatta.

Tekemäni haastattelut ovat pitäneet sisällään myös keskustelua aiheesta laajemminkin. Yksittäiseen haastattelukysymykseen vastausta ei kuitenkaan voi pitää vastauksena yksittäiseen tutkimuskysymykseen. Haastattelukysymyksiin saatujen vastausten ja käytyjen keskustelujen avulla olen voinut muodostaa kuvan siitä, minkälaisena lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ammattilaiset kokevat tuotteiden erilaisuuteen ja vertailuun liittyvät ongelmat. Tämän jälkeen olen voinut peilata koettuja ongelmia vakuutuksenottajan näkökulmasta.

Tutkimuksen haastattelut toteutettiin touko-elokuussa 2010 ja tehtiin aina haastateltavan edustaman yrityksen tiloissa. Haastattelut olivat kestoltaan yhden ja kahden tunnin välillä. Niissä edettiin tekemäni haastattelurungon mukaan, mutta haastattelujen yhteydessä käytiin myös keskustelua esiin tulleista muista aiheen kannalta tärkeäksi koetuista asioista. Purin haastattelut osaksi tutkimusta aihealue kerrallaan. Joku haastateltava saattoi ottaa kantaa yksittäiseen teemaan paljonkin, kun taas toinen haastateltava otti kantaa

⁹ Hirsijärvi ym. 2009, 208.

¹⁰ Hirsijärvi ym. 2009, 221.

¹¹ Hirsijärvi ym. 2009, 223-224.

¹² Hirsijärvi ym. 2009, 230.

lyhyemmin. Tästä syystä kaikkiin haastateltuihin henkilöihin ei ole viitattu tutkimuksen kaikissa niissä luvuissa, jotka perustuvat haastatelluilta saatuihin tietoihin. Sen sijaan olen analysoinut aina niiden henkilöiden vastauksia, jotka ottivat kantaa tietyssä luvussa käsiteltävään teemaan.

Tutkimuksessa haastateltavina olivat (haastattelujärjestyksessä):

Juhana Valve, Underwriter vakuutusmatemaatikko, IF

Matti Rauko, Vakuutusmeklari, AON Finland

Mikael Virtanen, Vakuutuspäällikkö, Tapiola & Olli Pöyry, Tuotepäällikkö, Tapiola

Sanna Nissi, Yhteyspäällikkö, Pohjola & Antti Vaissalo, Kehityspäällikkö, Pohjola

Kristian Karppi, Tuotepäällikkö, Fennia & Ulla Vuolle, Osastopäällikkö, Fennia

Kiitos kaikille haastatelluille!

1.5 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa vakuutuksenottajan rooli lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmän valintatilanteessa (kuvio 1). Vakuutuksenottaja joutuu tarkastelemaan maksujärjestelmän valintaa ensisijaisesti oman toimintansa kautta. Vakuutuksenottajan koko, toimiala, riskinkantokyky sekä työturvallisuus ja mahdolliset tavoitteet turvallisemman työympäristön suhteen, ovat kaikki tekijöitä jotka ohjaavat vakuutuksenottajaa erikoismaksujärjestelmän valinnassa.

Vakuutusyhtiö maksaa vakuutuskauden aikana vakuutuksenottajan työtapaturmista sekä ohimeneviä että pysyviä korvauksia. Korvauksia on voitu maksaa myös menneisyydessä, mitä kutsutaan vahinkohistoriaksi. Erikoismaksujärjestelmät muuntavat vahinkohistorian aikana maksetut ja vakuutuskauden aikana maksettavat korvaukset vakuutusmaksuksi. Erikoismaksujärjestelmien pääryhmät ovat puoliyksilölliset maksujärjestelmät, yksilölliset maksujärjestelmät sekä omavastuujärjestelmät. Erikoismaksujärjestelmiin liittyy paljon eroja sekä valinnaisia muuttujia, joilla työtapaturmakorvausten vaikutusta vakuutusmaksuun voidaan säädellä.

Vakuutusyhtiöillä on kullakin omat erikoismaksujärjestelmänsä. Erikoismaksujärjestelmien sisältöä ei juuri rajoiteta vaan lähinnä ohjataan lainsäädännön kautta. Vakuutusyhtiöillä on lisäksi omat maksuperusteensa, joissa määritellään erikoismaksujärjestelmän sisältö ja säädellään sitä, minkälaisia erikoismaksujärjestelmiä tietyn kokoisille vakuutuksenottajille tarjotaan. Maksuperusteita tulee soveltaa kaikkiin vakuutuksenottajiin yhdenmukaisesti. Usein tilanne on kuitenkin se, että asiakkaalla on mahdollisuus valita useamman erikoismaksujärjestelmän välillä. Tällöin vakuutusyhtiö voi suositella tiettyä erikoismaksujärjestelmää vakuutuksenottajalle. Se, minkälaista erikoismaksujärjestelmää suositellaan, liittyy vakuutusyhtiön vastuunvalintaan ja valittuun toimintastrategiaan.

Vaikka vakuutusyhtiö ohjaa vakuutuksenottajan valintaa, ei erikoismaksujärjestelmien vertailu tai valinta ole yksinkertaista. Osa vakuutuksenottajista turvautuu meklariyritysten apuun, jotka sitten suosittavat tiettyjen arviointikriteerien kautta vakuutuksenottajalle sopivaa erikoismaksujärjestelmää. Vakuutuksenottajan on kuitenkin tärkeää ymmärtää, mistä erikoismaksujärjestelmissä on kyse, miten vakuutusmaksu muodostuu ja miten vakuutusmaksun muodostumiseen voidaan vaikuttaa. Ymmärrettyään tämän vakuutuksenottajalla on paremmat edellytykset valita sopiva erikoismaksujärjestelmä.

Kuvio 1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

1.6 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen toisessa luvussa käsittelen lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanoa ja merkitystä osana suomalaista sosiaaliturvaa. Luvussa käsitellään työnantajan roolia vakuutuksenottajana, työntekijän oikeutta korvauksiin, sekä tapaturmavakuutusyhtiöitä vakuutuksen myöntäjinä, sekä tapaturmavakuutusjärjestelmän rahoitusta.

Luvussa kolme käsitellään työtapaturmia, niiden aiheuttamia kustannuksia, sekä työturvallisuuden merkitystä osana yrityksen riskienhallintaa. Luvun lopussa käsitellään tapaturmavakuutuslain tulevan uudistuksen vaikutuksia. Luvun tarkoitus on tuoda esille, että työtapaturmien kustannusvaikutus on vakuutuksenottajille merkittävä. Kustannusten syntymiseen voidaan kuitenkin vaikuttaa, mikäli halua siihen on. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmät voivat toimia vakuutuksenottajaa tehokkaasti motivoivana asiana, koska erikoismaksujärjestelmän kautta työturvallisuudella saadut säästöt on helppo todentaa. Tosiasiassa työturvallisuuteen parantaminen voi kuitenkin vaikuttaa yrityksen tuottavuuteen maksujärjestelmästä riippumatta.

Luvussa neljä käsittelen erikoismaksujärjestelmien keskeisiä eroja. Luvussa esitetään erikoismaksujärjestelmiin yleisesti liittyvä jaottelu: puoliyksilöllisiin, yksilöllisiin ja omavastuujärjestelmiin. Tämän jaottelun merkitys kuitenkin kyseenalaistuu luvussa esitettyjen eroavuuksien kautta, koska vakuutusyhtiöiden käyttämät nimitykset maksujärjestelmistä eivät välttämättä noudata jaotteluun liittyviä ominaisuuksia. Luvun lopussa on esitetty tutkimuksen kohteena olevien maksujärjestelmien nimet suhteessa mainittuun perinteiseen jaotteluun.

Luvussa viisi selvitän erikoismaksujärjestelmän vertailemiseen ja valintaan liittyvää problematiikkaa. Lisäksi pyrin nostamaan niitä asioita esille, joihin vakuutuksenottajien tulisi kiinnittää huomiota vertaillessaan erikoismaksujärjestelmiä. Luvun lopussa esitän näkemykseni siitä, mihin asioihin vakuutuksenottajan on syytä kiinnittää huomiota valitessaan erikoismaksujärjestelmää. Luvussa kuusi arvioin tutkimuksen onnistumista ja esitän aiheeseen liittyvät päätelmäni.

2 LAKISÄÄTEINEN TAPATURMAVAKUUTUS ON OSA SOSIAALITURVAA

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa suomalaista sosiaaliturvaa. Sosiaaliturva koostuu sosiaalivakuutuksesta, sosiaaliavustuksista, sosiaalihuollosta sekä sosiaalipalveluista.¹³ Osa sosiaaliturvasta on järjestetty vakuutusperusteisesti. Tällaista vakuutusperusteista sosiaaliturvan muotoa kutsutaan sosiaalivakuutukseksi, jollainen myös lakisääteinen tapaturmavakuutus on.

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa sosiaalivakuutusta, ja siten se on julkisen tehtävän hoitamista. Järjestelmän hoitaminen on Suomessa annettu yksityisten vakuutusyhtiöiden tehtäväksi. Julkista toimintaa ovat lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen liittyvät korvausasiat sekä vakuutussopimus- ja vakuutusmaksuasiat.¹⁴

Sosiaalivakuutusjärjestelmään kuuluvat lisäksi lakisääteinen kansan- ja työeläkevakuutus, lakisääteinen sairausvakuutus ja lakisääteinen työttömyysturva. Lakisääteinen tapaturmavakuutus on Suomen vanhin lailla pakolliseksi säädetty sosiaalivakuutuksen muoto.¹⁵ Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen oikeudellinen historia ulottuu vuoteen 1898. Tuolloin säädetyn lain nimi oli ”Laki koskeva työnantajan vastuullisuutta työntekijää kohtaavasta ruumiinvammasta”. Tällä hetkellä voimassa oleva tapaturmavakuutuslaki on säädetty vuonna 1948.

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on muuttunut ja sen korvauspiiri on laajentunut ajan kuluessa. Vuosina 1982 ja 1993 säädettiin korvausten uudistamisesta.¹⁶ Tällä hetkellä lakisääteinen tapaturmavakuutus kattaa lähes kaikki työhön liittyvissä olosuhteissa sattuneet tapaturmat sekä työstä aiheutuneet sairaudet¹⁷. Tämän tutkielman kannalta tärkein muutos lakisääteisen tapaturmavakuutuksen historiassa ajoittuu vuodelle 1999. Vuoden 1999 alusta lakisääteisen tapaturmavakuutuksen hinnoittelu vapautui, minkä

¹³ www.tvl.fi 2010a.

¹⁴ Kukkonen & Karmavalo 2008, 19.

¹⁵ www.tvl.fi 2010a.

¹⁶ Kukkonen & Karmavalo 2008, 13.

¹⁷ www.tvl.fi 2010a.

jälkeen sosiaali- ja terveysministeriö ei ole enää vahvistanut vakuutusmaksun määrää¹⁸. Kyseisestä uudistuksesta kerrotaan tarkemmin luvussa 2.1.

Tapaturmavakuutuslain tarkoituksena on taata työntekijän toimeentulo ja sairaanhoito työtapaturman tai ammattitaudin jälkeen. Korvaukset muodostuvat pääosin työkyvyttömyysajan ansionmenetyksestä sekä sairaanhoidon korvaamisesta. Työsuhteessa olevalla on oikeus työtapaturmakorvaukseen tapaturmavakuutuslain nojalla. Korvausjärjestelmä perustuu siihen, että työnantaja on velvoitettu ottamaan tapaturmavakuutus työntekijöidensä turvaksi. Työntekijöiden oikeus korvaukseen ei kuitenkaan ole riippuvainen siitä, onko työnantaja noudattanut vakuuttamisvelvollisuuttaan vai ei. Työntekijöiden oikeus korvaukseen perustuu aina suoraan tapaturmavakuutuslakiin.¹⁹

2.1 Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vapautuminen kilpailulle

Vuoteen 1999 asti lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksun vahvisti sosiaali- ja terveysministeriö. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että vakuutusmaksut olivat samansuuruiset kaikilla tapaturmavakuutusyhtiöillä. Vuoden 1999 alusta lakisääteisen tapaturmavakuutuksen hinnoittelu vapautettiin. Lakisääteistä tapaturmavakuutusta harjoittavilla yhtiöillä tulee kuitenkin olla yhtiön hallituksen hyväksymät vakuutusmaksujen laskuperusteet. Laskuperusteita tulee soveltaa yhdenmukaisesti kaikkiin vakuutuksenottajiin ja kaikkiin vakuutuskauden aikana voimassaoleviin vakuutuksiin. Hinnoittelun vapauttaminen merkitsi sitä, että vakuutuksen hinnasta tuli myös yksi kilpailutekijä.²⁰

Kilpailun vapautumista, ja sen myötä hinnoittelun vapautumista, edelsi Suomen liittyminen Euroopan unioniin. Suomen kanta oli pitkään se, että lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa sosiaaliturvaa, eikä siihen tule soveltaa vapaan kilpailun periaatteita. EU:n huomautettua asiasta taivuttiin lopulta lakimuutoksiin, jotka mahdollistivat laki-

¹⁸ www.tvl.fi 2010b.

¹⁹ Kukkonen & Karmavalo 2008, 13-14.

²⁰ Kukkonen & Karmavalo 2008, 178.

sääteisen tapaturmavakuutuksen avautumisen kilpailulle viimeistään vuoden 1999 alusta.²¹

Vuonna 2000 EU-tuomioistuin antoi päätöksen, jonka mukaan Belgian tapaturmavakuutusjärjestelmä kuuluu kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin piiriin. Päätökseen vedoten EU ilmoitti, että myös Suomen tapaturmavakuutusjärjestelmä on saatettava kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin mukaiseksi. Vasta uhkaus asian viemisestä EU-tuomioistuimen käsiteltäväksi, pakotti Suomen tekemään vaadittavat muutokset vuonna 2001. Täten Suomen lakisääteinen tapaturmavakuutus luettiin kuuluvaksi kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin piiriin. Vuonna 2002 EU:n komissio antoi päätöksen, että Suomen tapaturmavakuutusjärjestelmän tarkkailu on lopetettu.²²

2.2 Kolme osapuolta: vakuutusyhtiö, työnantaja ja työntekijä

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusjärjestelmässä on mukana aina kolme osapuolta:

1. tapaturmavakuutusyhtiö, joka on vakuutuksen myöntäjä
2. työnantaja, joka on vakuutuksenottaja
3. työntekijä, joka on vakuutettu.

Kolme osapuolta kattava vakuutus sopimus ei kuitenkaan ole poikkeuksellinen. Vakuutuksenottaja ja vakuutettu voivat olla eri henkilöitä tai oikeushenkilöitä muissakin vakuutuslajeissa. Yksi lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erityispiirre on kuitenkin sen lakisääteisyys. Tämä tarkoittaa, että vakuutus ja sen perusteella maksetut korvaukset perustuvat tapaturmavakuutuslakiin, mikä tarkoittaa, että vakuutuksen sisällöstä tai korvauksista ei voi sopia mainittujen osapuolten välillä missään suhteessa²³. Vakuutus sopimuksessa yksilökohtaisesti muunneltaviksi voivat kyseeseen tulla ainoastaan vakuutusyhtiön ja vakuutuksenottajan välistä sopimussuhdetta koskevat ehdot²⁴.

²¹ Tapaturmavakuutus-lehti 2/2002.

²² Ibid.

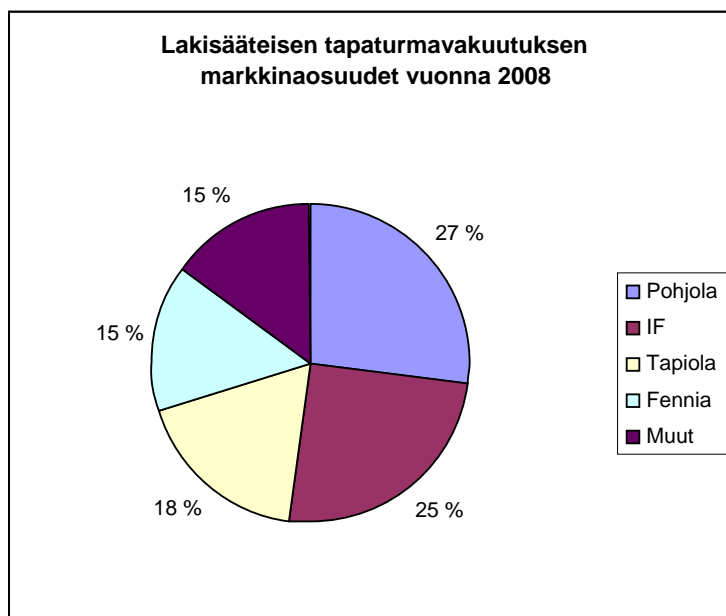
²³ Kukkonen & Karmavalo 2008, 16.

²⁴ Ibid.

Koska lakisääteisen tapaturmavakuutuksen on viranomaistoimintaa, liittyy järjestelmään olennaisesti myös tiettyjä viranomaistahoja. Tapaturmavakuutuslaitosten liitto (TVL) on lakisääteisen tapaturmavakuutuksen keskuselin, jonka päätehtävänä on koordinoita lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanoa²⁵. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) puolestaan vastaa tapaturmavakuutusjärjestelmän ja lainsäädännön kehittämisestä. Finanssivalvonta (FIVA) vastaa pääasiallisesti lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanon valvonnasta.²⁶

2.2.1 Tapaturmavakuutusyhtiöt, maksutulot ja markkinaosuudet

Suomessa lakisääteistä tapaturmavakuutusta harjoittaa 12 suomalaista vakuutusyhtiötä sekä yksi muussa ETA-valtiossa sijaitsevan vakuutusyhtiön sivuliike²⁷. Vuonna 2008 neljän suurimman vakuutusyhtiön markkinaosuus lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta oli 85 prosenttia, ja loput 15 prosenttia jakautui muiden yhtiöiden kesken (kuvio 2). Suurin markkinaosuus oli Pohjolalla, 27 prosenttia.²⁸

Kuvio 2 Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen markkinaosuudet vuonna 2008 (FIVA 2009: Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta)

²⁵ www.tvl.fi 2010c.

²⁶ www.tvl.fi 2010a.

²⁷ www.tvl.fi 2010d.

²⁸ Finanssivalvonta 2009. Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta 2002–2008.

Vuonna 2008 lakisääteistä tapaturmavakuutusta Suomessa harjoittavien yhtiöiden yhteenlaskettu vakuutusmaksutulo pakollisen työajan vakuutuksen osalta oli 502,4 miljoonaa euroa. Kokonaismaksutulo pakollisen työajan vakuutuksen, vapaaehtoisen työajan vakuutuksen, sekä vapaa-ajan vakuutuksen osalta oli 590,3 miljoonaa euroa. Pakollinen työajan vakuutus jakautuu maksutulon mukaan taulustotariffoitaviin ja erikoistariffoitaviin vakuutuksiin. Erikoistariffoitavien vakuutusten yhteenlaskettu vakuutusmaksutulo oli 307,2 miljoonaa euroa ja taulustotariffoitavien vakuutusten vastaava luku oli 195,2 miljoonaa euroa.²⁹

Neljästä suurimmasta vakuutusyhtiöstä Pohjola ja IF ovat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksutulon mukaan selviä johtajia. Taulustotariffoitavissa vakuutuksissa Pohjolalla on suurin maksutulo ja Tapiolalla toiseksi suurin. Erikoistariffoitavissa vakuutuksissa suurin maksutulo on IF:llä ja toiseksi suurin Pohjolalla (taulukko 1).

	Taulustotariffoitavat	Erikoistariffoitavat	Taulustotariffoitavat + Erikoistariffoitavat
Pohjola	42,55	94,62	137,17
IF	37,67	96,46	134,13
Tapiola	38,84	45,16	84,00
Fennia	32,01	45,16	77,17
Muut	44,13	25,80	69,93
Yhteensä	195,20	307,20	502,40

Taulukko 1 Tariffointitapojen mukaiset maksutulot vuonna 2008, miljoonaa euroa (FIVA 2009: Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta)

²⁹ Finanssivalvonta 2009. Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta 2002–2008.

2.2.2 Työntekijän oikeus korvaukseen ja korvauslajit

Kaikki työ- tai virkasuhteessa toiselle olevat ovat tapaturmavakuutuslain mukaan oikeutettuja korvaukseen. Korvauksen saaminen ei edellytä vakuutusta. Vakuutuksen puuttessa korvauksista vastaa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto. Työ- ja virkasuhteessa olevien lisäksi korvaukseen oikeutetuiksi, laissa mainituin erityisedellytyksin, voivat tulla koululaiset ja opiskelijat, työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen osallistuvat sekä eräisiin rangaistus-, huolto- tai hoitolaitoksiin otetut henkilöt. Maatalousyrittäjiä koskee maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki ja ammattiuurheilijoita laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta.³⁰

Yleensä tapaturmalla tarkoitetaan äkillistä, ulkoista, ruumiinvamman aiheuttavaa tapahtumaa, joka sattuu vakuutetun tahtomatta³¹. Tapaturman perinteisen määrittelyn ei ehkä kuitenkaan voida katsoa soveltuvan sellaisenaan työtapaturmiin, koska esimerkiksi työntekijän altistuminen tapaturman aiheuttaneelle tekijälle ei aina tapahdu äkillisesti. Työtapaturman käsite määrittyy viime kädessä oikeuskäytännön kautta. Työtapaturma on tapaturmavakuutuslain mukaan tapaturma, joka aiheuttaa vamman tai sairauden ja kohtaa työntekijää laissa määritellyissä olosuhteissa³².

Tapaturmavakuutuslain mukaan olosuhteet, joissa työntekijälle sattuneet tapaturmat korvataan, ovat

- 1) työssä
- 2) työstä johtuvissa olosuhteissa
 - a) työpaikalla tai työpaikkaan kuuluvalla alueella
 - b) matkalla asunnosta työpaikalle tai päinvastoin
 - c) hänen ollessaan työnantajan asioilla
- 3) hänen yrittäessään varjella tai pelastaa työnantajansa omaisuutta tai työtoimintansa yhteydessä, ihmishenkeä.³³

Sillä, joka on tapaturmavakuutuslain mukaan oikeutettu korvaukseen tapaturmasta, on myös oikeus korvaukseen ammattitaudista sen mukaan kuin siitä on erikseen säädetty³⁴.

³⁰ Kukkonen & Karmavalo 2008, 25-26.

³¹ Rantala & Pentikäinen 2009, 423.

³² Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:4.

³³ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:4:1.

Ammattitautilla tarkoitetaan sairautta, joka työ- tai virkasuhteessa tai maatalousyrittäjänä suoritettussa työssä on pääasiallisesti aiheutunut fysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä³⁵. Tapaturmavakuutuslain mukaan tapaturmasta tai ammattitaudista voidaan maksaa useita erilaisia korvauksia (taulukko 2).

TYÖNTEKIJÄLLE	EDELLYTTÄEN
sairaanhoidtoa	on oltava tarpeellista huomioiden vamman laatu
päivärahaa	jos työkyvyttömyys kestää tapaturmapäivän lisäksi 3 peräkkäistä työpäivää, enintään 1 vuoden ajan
tapaturmaeläkettä	jos työkyvyttömyys kestää yli vuoden
haittarahaa	tapaturman aiheuttamaa toimintakyvyn alenemaa
kodinhoidon kustannuksia	tapaturmasta johtuvia lisäkustannuksia, enintään vuoden ajalta
ansionmenetyksestä	fysikaaliseen hoidon ajalta, enintään 30 päivää kalenterivuodessa
kuntoutusta (lääkinnällinen tai ammatillinen)	työ- tai toimintakyvyn taikka ansaintamahdollisuuksien alenemaa
särkyneistä esineistä	työtapaturman yhteydessä särkyneet silmälasit, kuulokojeet, hammasproteesit, tukisidokset ja -liivit sekä tekojäsenet tai -elimet
tutkimuskuluista ammattitautiepäilyissä ja työtapaturmissa	vaikka vamma ei osoittautuisikaan korvattavan työtapaturman tai ammattitaudin aiheuttamaksi
haitta-, vaate- tai opaskoivallisia	laissa mainituin erityisedellytyksin
TYÖNTEKIJÄN KUOLTUA	EDELLYTTÄEN
perhe-eläkettä (leskeneläke ja lapseneläke)	aviopuolisoa, yhteistä elatusvelvollisuutta tai vakuutusentottajan alle 18 vuoden ikäistä lasta
hautausapua	hautauksen järjestämisen aiheutuneita kustannuksia, kuolinpesälle tai muulle hautauksesta huolehtineelle enintään 4350 euroa vuonna 2010

Taulukko 2 Tapaturmavakuutuslain mukaiset korvaukset
(Tapaturmavakuutuslaki 608/1948)

³⁴ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:1:4.

³⁵ Ammattitautilaki 1343/1988 1:1.

2.2.3 Työnantajan vakuuttamisvelvollisuus

Vakuuttamisvelvollisuus koskee lähes poikkeuksetta kaikkia työnantajia, joilla on työntekijöitä työsuhteessa. Työsuhteeksi katsotaan työn tekeminen vastiketta vastaan työnantajan valvonnan ja johdon alaisena³⁶. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautuvat vain työnantajat, joilla työntekijöiden tekemä työmäärä ei ylitä 12 päivää kalenterivuodessa. Toinen poikkeus, joka on vapaa vakuuttamisvelvollisuudesta, on valtio.³⁷ Työnantajat, jotka ovat vapaita vakuuttamisvelvollisuudesta, voivat kuitenkin ottaa työntekijöilleen halutessaan vakuutuksen. Valtion työntekijöiden korvaukset hoitaa Valtiokonttori.

Vakuuttamisvelvollisuuden täyttämiseksi tulee työnantajan ottaa vakuutus vakuutuslaitokselta, jolla on oikeus tapaturmavakuutuslain mukaisten vakuutusten myöntämiseen. Mikäli työntekijällä on useita työnantajia määrättyssä työssä, he vastaavat yhteisvastuullisesti tapaturmavakuutuslain velvoitteiden täyttämisestä. Työnantajan vakuuttamisvelvollisuutta valvoo työsuojeluviranomainen.³⁸ Työsuojeluviranomaisina toimivat nykyisin aluehallintovirastot, joihin on keskitetty aikaisemmin toimineiden työsuojelupiirien tehtävät.

Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöminen ei vaikuta työntekijöiden korvaukseen työtapaturmissa. Mikäli työnantajalla ei ole vakuutusta, TVL maksaa korvaukset työntekijälle. Vakuuttamisvelvollisuuden täyttämättä jättämiseen syyllistynyt työnantaja joutuu suorittamaan TVL:lle maksun, joka vastaa kohtuullista vakuutusmaksua enintään nelinkertaisena laiminlyönnin ajalta³⁹. Jos TVL on suorittanut työtapaturmasta korvauksia vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöneen työnantajan työntekijälle, peritään työnantajalta suoritettu korvaus laissa säädettyyn enimmäismäärään saakka, joka on 2060 euroa vuonna 2010⁴⁰.

³⁶ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:1:1.

³⁷ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:9-10.

³⁸ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:8:1-3.

³⁹ www.tvl.fi 2010e.

⁴⁰ Ibid.

2.3 Tapaturmavakuutusjärjestelmän rahoitus

Lakisääteisen tapaturmavakuutusjärjestelmän rahoituksesta vastaavat työnantajat vakuutusmaksuillaan. Tapaturmavakuutusjärjestelmä on osittain rahastoiva ja osittain jakojärjestelmä.⁴¹ Rahastoiva vakuutusjärjestelmä on tyypillinen ei-lakisääteisissä vakuutuslajeissa, kun taas ei-rahastoiva jakojärjestelmä on mahdollinen ainoastaan lakisääteisissä vakuutuslajeissa. Tämä johtuu siitä, että jakojärjestelmäkorvausten rahoitus voidaan varmistaa vain, mikäli vakuutuksen ottaminen on kaikille vakuutuksenottajille pakollista.⁴²

Vakuutuskauden lopullinen korvausmeno muodostuu kaikkien sattuneiden tapaturmien ja ilmenneiden ammattitautien korvauksista. Korvaukset voivat olla jo maksettuja tai tulevaisuudessa maksettavia. Lakisääteinen tapaturmavakuutusjärjestelmä käyttää pääosin rahastoivaa järjestelmää vakuutuskauden korvausmenojen rahoittamiseen. Muut korvaukset kerätään jakojärjestelmäosuudella, jota ei rahastoida.⁴³

Vakuutusmaksun rahastoitava osuus sijoitetaan kasvamaan korkoa rahastoihin, joista korvausmenoja sittemmin maksetaan. Vakuutusmaksun jakojärjestelmäosuudella puolestaan katetaan korvauksia sen mukaisesti kuin niitä todella maksetaan.⁴⁴ Jakojärjestelmäkorvauksia ovat tapaturmavakuutuslain mukaisiin korvauksiin vuosittain maksettavat indeksikorotukset ja vähintään kymmenen vuotta vanhoista vahingoista maksettavat sairaanhoitokorvaukset tai lääkinnällisen kuntoutuksen kulukorvaukset kokonaisuudessaan⁴⁵. Kaikki muut korvaukset ovat rahastoitavia.

⁴¹ Kukkonen & Karmavalo 2008, 20.

⁴² Kauppi 2005, 7, 11.

⁴³ Kauppi 2005, 9.

⁴⁴ Kukkonen & Karmavalo 2008, 182.

⁴⁵ www.tvl.fi 2010f.

2.3.1 Vakuutusmaksun osat

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksu muodostuu riskimaksusta, hoitokulukuormituksesta sekä lakisääteisten lisien maksuosasta⁴⁶. Tarkasteltaessa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksua laajemmin voidaan siihen liittää vielä neljäs osa. Vakuutusmaksun neljäs osa on pääomatuoton ja muiden tekijöiden perusteella myönnettävä hyvitys, joka osaltaan alentaa vakuutusmaksua. Kyseessä on se nettotuotto, jonka vakuutusyhtiö saa vielä maksamatta olevista korvauksista ja niiden hoitokulusta aiheutuvan vastuuvékansa katteen sijoittamisesta sekä erilaiset asiakasalennukset⁴⁷.

Vakuutusmaksun suurin osuus muodostuu riskimaksusta. Riskimaksu koostuu kahdesta osasta: pohjamaksusta ja riskilisästä. Pohjamaksu on se osuus, jonka tulisi kattaa vakuutuskauden lopullinen korvausmeno. Pohjamaksu vastaa korvausten kassavirtaa diskontattuna vakuutuskauden alkuun. Korvausten kassavirran diskonttokorkona käytetään yleensä korkokantaa, joka vastaa pitkän aikavälin tuotto-odotusta riskittömälle sijoitukselle. Riskilisän tarkoituksena puolestaan on varmistaa, että sijoitetulle pääomalle asetettu tuottovaatimus toteutuu.⁴⁸ Pohjamaksu on se osa vakuutusmaksua, jonka suuruuteen vaikuttaa maksujärjestelmän tyyppi⁴⁹.

Hoitokulukuormitus vastaa vakuutusmaksussa sitä osaa, joka aiheutuu vakuutusten ja vahinkojen hoidosta vakuutusyhtiölle. ”Lakisääteiset lisät”-osa vastaa puolestaan kustannuksista, jotka eivät suoranaisesti liity vakuutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Nämä kustannukset ovat vakuutusyhtiöiden yhteisesti jaettavia kustannuksia, jotka jaetaan yhtiöiden kesken vakuutusmaksutulon mukaan.⁵⁰

Riskimaksu ja hoitokulukuormitus, joita voidaan nimittää myös perusmaksuksi, muodostavat vakuutusmaksusta noin 83 prosenttia. Lakisääteisten lisien ja muiden yhteisesti jaettavien kustannusten osuus on noin 17 prosenttia vakuutusmaksusta (Taulukko 3).

⁴⁶ Kauppi 2005, 11.

⁴⁷ www.tvl.fi 2010f.

⁴⁸ Kauppi 2005, 11

⁴⁹ Kauppi 2005, 18

⁵⁰ Kauppi 2005, 12

VAKUUTUSMAKSU		
n. 68 %	RISKIMAKSU	Vakuutuskauden aikana sattuneiden vahinkojen korvauskulujen osuus, joka arvioidaan keskimäärin tulevan maksettavaksi
n. 15 %	HOITOKULUKUORMITUS	Vakuutusten hoidosta, korvausten maksusta, vakuutusyhtiön hallinnosta sekä vakuutusmeklarien palkkioista muodostuvat kustannukset.
n. 17 %	LAKISÄÄTEISET LISÄT JA MUUT YHTEISESTI JAETTAVAT ERÄT	Jakojärjestelmämaksu, jolla katetaan indeksikorotukset ja muut tapaturmavakuutuslain mukaiset eirahastoitavat korvaukset.
		Ilman vakuutusta olevien työnantajien tapaturmakorvaukset, sekä Tapaturmalautakunnan, TVL:n korvauslautakunnan, Vakuutuskuntoutuksen ja TVL:n toiminnan kulut.
		Työturvallisuusmaksu, joka käytetään työsuojelun edistämiseen.

Taulukko 3 Vakuutusmaksun osat vuonna 2010
(TVL, Jarmo Jacobsson 2010. Erikoistariffointikoulutus & www.tvl.fi 2010f)

2.3.2 Vakuutusmaksun määräytyminen

Kuten edellisestä luvusta ilmenee, tulee vakuutuksenottajilta perityn vakuutusmaksun kattaa tapaturmista aiheutuvat kustannukset, vakuutusten ja vahinkojen hoitoon liittyvät kustannukset sekä tietyt vakuutusyhtiöiden kesken yhteisesti jaettavat kustannukset. Vakuutusmaksu määräytyy vakuutusyhtiön maksuperusteiden mukaan.

Tapaturmavakuutuslain mukaan vakuutusmaksun maksuperusteet on laadittava siten, että vakuutusmaksut ovat kohtuullisessa suhteessa vakuutuksista aiheutuviin kustannuksiin ottaen huomioon vakuutetun työn tapaturma- ja ammattitautiriski⁵¹. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksun tulee siis määräytyä vakuutetun kohteen suuruuden ja siihen kohdistuvan riskin eli tapaturmavaaran perusteella⁵².

⁵¹ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 3:35.

⁵² Kukkonen & Karmavalo 2008, 179.

Työntekijöille maksetut palkat kertovat työn määrästä eli vakuutetun kohteen suuruudesta. Tapaturmariski puolestaan määritellään maksupromillena. Maksupromille kasvaa työn vaarallisuuden kasvaessa ja pienenee vaarallisuuden vähetessä. Työn vaarallisuus määritellään kussakin ammatissa sattuneiden työtapaturmien korvauskustannusten mukaan.⁵³ Vakuutusmaksulla katettavien korvauskustannusten määrä voi perustua toimialakohtaisiin tilastoihin tai työnantajan omaan tapaturmatilastoon riippuen maksujärjestelmästä. Vakuutusmaksun muodostumista voidaan havainnollistaa seuraavien kuvitteellisten esimerkkien avulla. Esimerkissä käytetyt promillet eivät perustu minkään vakuutusyhtiön maksuperusteisiin, vaan antavat suuntaa eri työnlaatuisten vaarallisuuden huomioimisesta maksupromillessa.

Toimistotyöntekijä:

Palkka 28 000 euroa vuodessa ja maksupromille 3,10.

Vakuutusmaksu: $28\,000 \text{ €} \times 3,10 \text{ ‰} = 86,80$ euroa vuodessa

Rakennustyömiehes

Palkka 35 000 euroa vuodessa ja maksupromille 54,15.

Vakuutusmaksu $35\,000 \text{ €} \times 54,15 \text{ ‰} = 1895,25$ euroa vuodessa

Rakennustyömiehen vakuutusmaksu on edellä esitetyn esimerkissä yli kaksikymmentä kertaa suurempi kuin toimistotyöntekijän vakuutusmaksu. Suuri ero vakuutusmaksuissa selittyy sillä, että rakennustyömiehen työssä työtapaturmia sattuu huomattavasti useammin kuin toimistotyöntekijän työssä. Tietyille rakennustyöntekijälle ei välttämättä satu yhtään tapaturmaa koko työuran aikana, mutta koska riski tasataan toimialan sisällä kollektiivisesti, katetaan korkealla vakuutusmaksulla myös muiden saman toimialan työntekijöiden työtapaturmat.

⁵³ Kukkonen & Karmavalo 2008, 179.

2.3.3 Ennakkovakuutusmaksu ja tasoitusvakuutusmaksu

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutuskauden vakuutusmaksu muodostuu ennakkovakuutusmaksusta ja tasoitusvakuutusmaksusta. Ennakkovakuutusmaksun määrittää vakuutuksenantaja vakuutuksenottajalta saamiensa tietojen perusteella. Ennakkovakuutusmaksun määrittämisessä käytettäviä tietoja ovat arvio maksettavien palkkojen määrästä sekä tehtävän työn laatu.⁵⁴

Vakuutuskauden päättyessä vakuutuksenottaja luovuttaa palkkailmoituksen vakuutusyhtiölle, joka sitten tarkistaa ennakkovakuutusmaksun paikkansapitävyyden. Vakuutuskauden todellinen maksu voi olla ennakkovakuutusmaksua alhaisempi tai korkeampi. Jos vakuutuskauden lopullinen vakuutusmaksu ylittää tai alittaa perityn ennakkovakuutusmaksun, vakuutuksenottajalta peritään tai hänelle palautetaan tasoitusvakuutusmaksuna lopullisen maksun ja ennakkomaksujen erotus. Palautuksen tai maksun on tapahduttava viimeistään vuoden kuluessa vakuutuskauden päättymisestä. Tämä ei kuitenkaan koske erikoistariffoitavia vakuutuksia.⁵⁵

Ennakkovakuutusmaksu on siis aina paras arvio tulevan vakuutuskauden vakuutusmaksusta. Kun kyseessä on taulustotariffoitava vakuutus, on tilanne selkeämpi siltä osin, että muutoksia lopulliseen vakuutusmaksuun aiheuttavat lähinnä poikkeavat palkkasummat tai vakuutuskauden aikaiset muutokset tehtävän työn luonteessa. Erikoistariffoitavien vakuutusten osalta vakuutuskauden lopullinen maksu voi myös olla riippuvainen vakuutuskauden aikana sattuvien työtapaturmien korvausmenosta. Erikoistariffoitavissa vakuutuksissa voidaan soveltaa myös niin kutsuttua tilitysmaksua, jolla vakuutuksenottajalta peritään vakuutuskauden aikana syntyneitä tapaturmakustannuksista takaisin maksujärjestelmän ehtojen mukaisesti. Tilitysmaksu liittyy ainoastaan erikoismaksujärjestelmiin.

⁵⁴ Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2009. Vakuutuskäsikirja, 58.

⁵⁵ Ibid.

2.4 Tapaturmakorvausten jaottelu pysyviin ja ohimeneviin

Tapaturmakorvaukset eritellään tapaturmatilastoissa pysyviin ja ohimeneviin korvauksiin. Tämä on olennaista, koska tietoja käytetään tulevien korvauskustannusten ennustamiseen. Kerättävien vakuutusmaksujen tulisi kattaa kunakin vuonna sattuneiden tapaturmien ja ammattitautien korvauskustannukset.⁵⁶

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan ohimeneviä korvauksia ovat sairaanhoidon kustannukset, päiväraha, sairaanhoitoon liittyvän fysikaalisen hoidon aikainen ansionmenetys, tapaturman yhteydessä särkyneet silmälasit, kuulokojeet, hammasproteesit, tukisidokset ja -liivit sekä tekojäsenet ja -elimet, tapaturma tai ammattitautiepäilyssä tutkimuskulut, kodinhoidon välttämättömät lisäkustannukset enintään vuoden ajalta sekä kustannukset vakuutusyhtiön vaatimasta lääkärintarkastuksesta ja lausunnosta. Pysyviä korvauksia ovat vastaavasti tapaturmaeläkkeet, hautausapu, haittaraha, kuntoutuskorvaus, kuntoutus sekä haittalisät.⁵⁷

2.5 Maksujärjestelmien kaksi päätyyppiä

Riskiä kuvaava maksupromille voidaan määritellä ammattiluokkohtaisesti yleisen korvaustilaston perusteella. Korvaustilastona voi toimia vakuutusyhtiön oma tai vaihtoehtoisesti laajempi vahinkoaineistotilasto. Kun riskipromille määritellään ammattiluokkohtaisesti yleisiä vahinkotilastoja käyttäen, on kyseessä taulustomaksujärjestelmä. Taulustomaksujärjestelmää sovelletaan pientyönantajiin, koska vakuutusmaksun johtaminen heidän omista työtapaturmakustannuksistaan voisi johtaa liian suuriin vaihteluihin maksussa. Kyseessä on vakuutusmaksujen kollektiivinen tasaus.⁵⁸

Mikäli vakuutuksenottajan taulustomaksujärjestelmän mukainen vakuutusmaksu ja maksettavien palkkojen määrä ovat riittävän suuret, voi kyseeseen tulla vakuutuksenot-

⁵⁶ Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2009. Vakuutuskäsikirja, 58.

⁵⁷ Sosiaali- ja terveysministeriön asetus 743/2001.

⁵⁸ Kukkonen & Karmavalo 2008, 179.

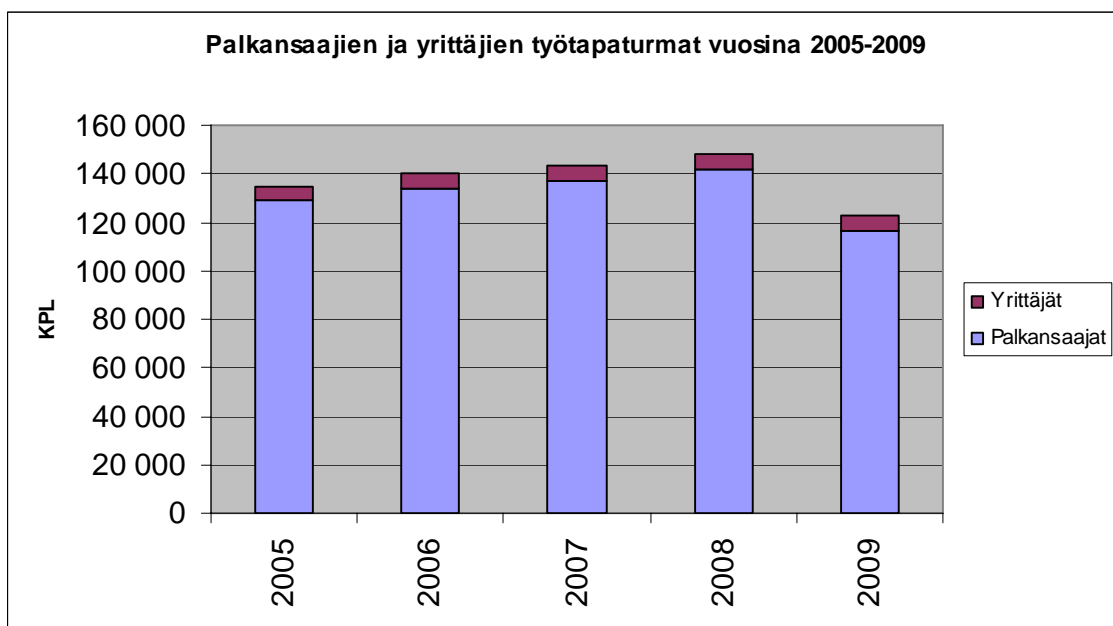
tajan oman vahinkotilaston huomioon ottaminen vakuutusmaksua laskettaessa⁵⁹. Tällöin puhutaan erikoistariffoitavasta vakuutuksesta. Erikoistariffointia vastaavat vakuutusyhtiöiden tuotevalikoimissa erilaiset erikoismaksujärjestelmät. Eri erikoismaksujärjestelmissä vakuutuksenottajan omat työtapaturmakustannukset vaikuttavat vakuutusmaksuun eri tavoin. Vakuutuksenottaja voi erikoismaksujärjestelmän kautta pitää osan työtapaturmakustannuksien riskistä omalla vastuullaan. Vakuutusyhtiö maksaa aina vakuutetulle korvaukset lain edellyttämällä tavalla, mutta vakuutuksenottaja vastaa osasta korvauksia vakuutusyhtiölle vakuutusmaksun muodossa.

⁵⁹ Katso luku 4.1.

3 TYÖTAPATURMAT JA TYÖTURVALLISUUS

3.1 Työtapaturmat Suomessa

Vuonna 2009 palkansaajille ja yrittäjille sattui yhteensä 122 923 työtapaturmaa, eli työpaikka- ja työmatkatapaturmaa. Työtapaturmien kokonaismäärä vuonna 2009 on 16,9 % vähemmän kuin edellisellä vuonna. Työtapaturmien kokonaismäärät ovat kasvaneet vuodesta 2005 lähtien sekä palkansaajien että yrittäjien osalta vuoteen 2008 asti. Vuoden 2009 muutos kuitenkin pudotti työtapaturmien kokonaismäärän noin kymmenen vuoden takaiselle tasolle.⁶⁰ Kuvio 3 havainnollistaa työtapaturmien määrän kehitystä yrittäjien ja palkansaajien osalta vuosina 2005–2009. Luvuissa ei ole mukana ammattitautia tai ammattitautiepäilyjä, eikä sellaisia työtapaturmia joita ei ole ilmoitettu tapaturmavakuutusyhtiölle tai joita ei ole korvattu työtapaturmana.

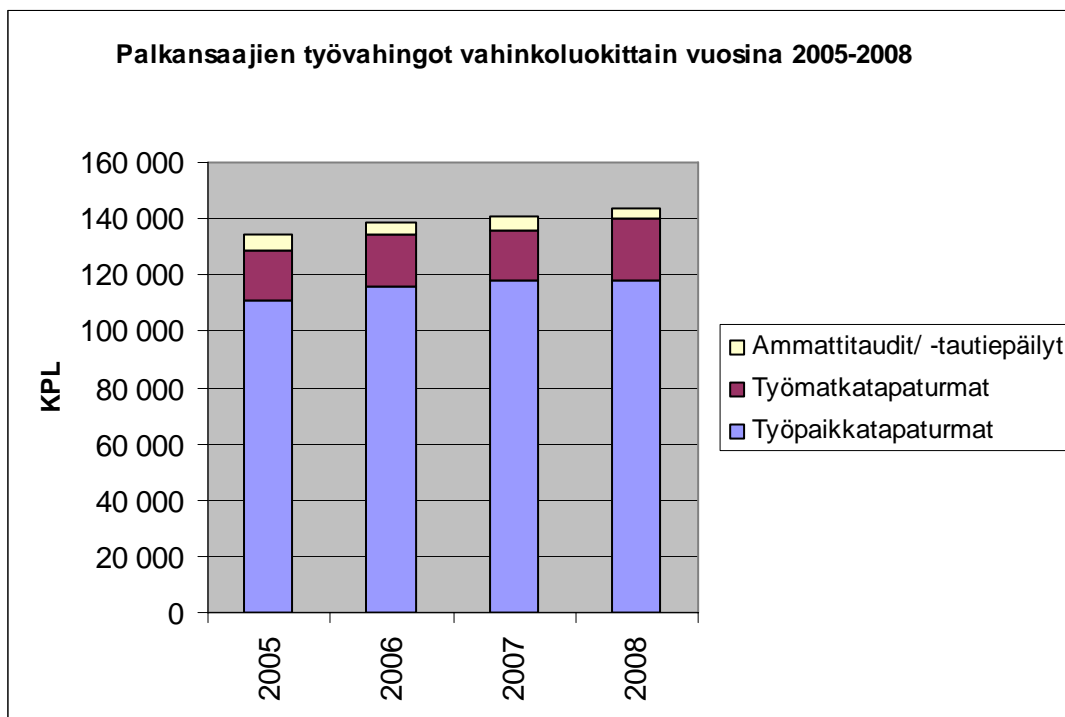
Kuvio 3 Palkansaajien ja yrittäjien työtapaturmat vuosina 2005–2009 (TVL 2010: Työtapaturmat 2000–2009)

⁶⁰ Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2010. Työtapaturmat 2000–2009.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos (MELA) vakuuttaa, korvaa ja tilastoi maatalousyrittäjille sattuneet työtaturmat. MELA:n tilastojen mukaan vuonna 2009 maatalousyrittäjille sattui 4939 työtaturmaa ja 302 ammattitautia⁶¹. Luku ei ole täysin vertailukelpoinen Tapaturmavakuutuslaitosten liiton tilastojulkaisusta poimittujen palkansaajia ja yrittäjiä koskevien lukujen kanssa, koska eri julkaisijat soveltavat erilaisia tilastointimenetelmiä.

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton uusimmassa tilastojulkaisussa, joka kattaa vuodet 1999–2009 ei ole mukana ammattitauteja tai ammattitautiepäilyjen lukumääriä. Täten vahinkoluokkien välistä suhteista on tällä hetkellä tietoa käytettävissä vain vuoteen 2008 asti.

Vuonna 2008 palkansaajille sattui yhteensä 143 983 työvahinkoa, eli työpaikkatapaturmaa, työmatkatapaturmaa, tai ammattitautia tai ammattitautiepäilyä. Työvahinkojen kokonaismäärästä työpaikkatapaturmia oli 117 920, työmatkatapaturmia 21 849 ja ammattitautia tai ammattitautiepäilyjä 4214 kappaletta. Kuvio 4 havainnollistaa palkansaajien työvahinkojen eri vahinkoluokkien välistä suhdetta vuosina 2005–2008.

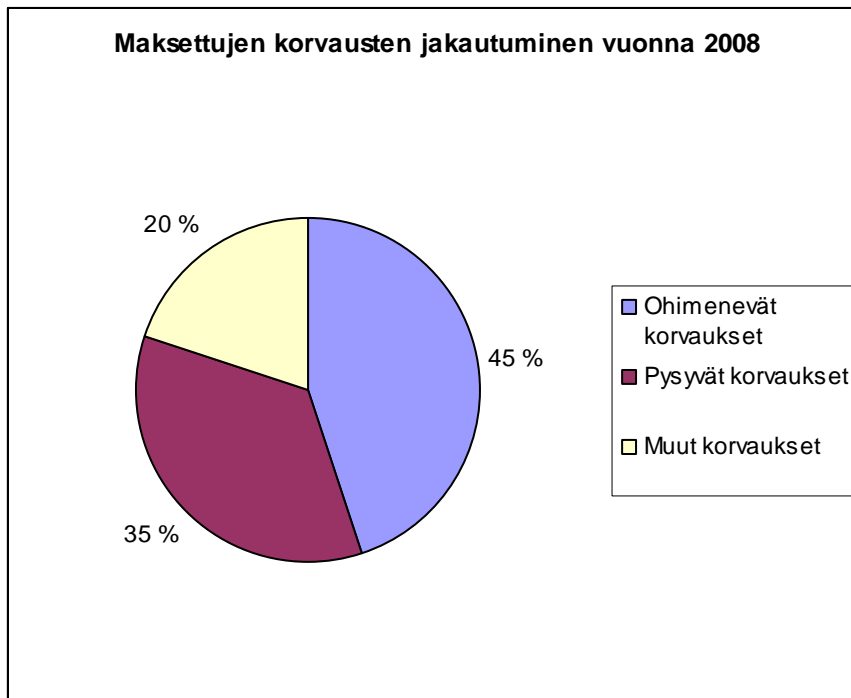

Kuvio 4 Palkansaajien työvahinkojen jakautuminen vahinkoluokittain 2005–2008. (TVL 2010: Työtaturmat ja ammattitaudit, tilastovuodet 1999–2008)

⁶¹ www.mela.fi 2010a.

3.2 Vakuutusyhtiöiden työtapaturmista maksamat korvaukset

Yhtiöt, jotka harjoittavat lakisääteistä tapaturmavakuutusta maksoivat korvauksia vakuutetuille 501,9 miljoonaa euroa vuonna 2008. Tästä summasta ohimeneviä korvauksia oli noin 45 prosenttia ja pysyviä korvauksia puolestaan noin 35 prosenttia. Loput noin 20 prosenttia muodostui muista korvauksista.⁶² Kuvio 5 havainnollistaa ohimenevien, pysyvien ja muiden korvausten suhdetta.

Kuvio 5 Maksettujen korvausten jakautuminen vuonna 2008.
(FIVA 2009: Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta)

Ohimenevät korvaukset olivat 99,4-prosenttisesti päiväraha- ja sairaanhoitokorvauksia. Pysyvät korvaukset olivat 82,8-prosenttisesti lopullisesti tai väliaikaisesti vahvistettuja työkyvyttömyyseläkkeitä. Muut korvaukset olivat puolestaan 91,5-prosenttisesti korvausten indeksikorotuksia.⁶³

Suurin osa työtapaturmista johtaa vain ohimenevien korvausten maksamiseen. Pysyviin korvauksiin johtavat tapaturmat ovat harvinaisempia, mutta niistä maksetut korvaukset ovat suuria. Tapaturma, joka johtaa työntekijän työkyvyttömyyseläkkeeseen, on harvi-

⁶² Finanssivalvonta 2009. Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta 2002–2008.

⁶³ Ibid.

nainen mutta aina kallis tapaturma. Tästä syystä johtuu, että vain noin 1 prosentti tapaturmista aiheuttaa noin 40 prosenttia maksetuista korvauksista⁶⁴.

3.3 Työtapaturmien ja ammattitautien kustannukset yrityksille

Tapaturmat ja ammattitaudit aiheuttavat inhimillisen kärsimyksen lisäksi merkittäviä taloudellisia kustannuksia. On arvioitu, että tapaturmien ja ammattitautien kustannukset voivat olla jopa yli 10 prosenttia yrityksen palkkakustannuksista.⁶⁵ Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset jaotellaan tutkimuksissa suoriin ja epäsuoriin kustannuksiin.

Suorat kustannukset ovat nimensä mukaisesti suoranaista seurausta tapaturmasta. Tällaisia kustannuksia ovat loukkaantuneen työntekijän ansionmenetykset sekä sairaanhoitokulut. Epäsuorat kustannukset ovat yleensä seurausta tapaturmasta, mutta niiden kohdentaminen ei ole yksiselitteistä. Tällaisia kustannuksia ovat muun muassa tuotannon tilapäinen keskeytyminen, omaisuusvahingot, uudelleenkoulutus, yrityksen maineen kärsiminen ja tapaturmapäivän palkka.

Kirjallisuudessa on esitetty erilaisia suhdelukuja suorien ja epäsuorien kustannusten jakautumisesta. Suhdeluvut vaihtelevat välillä 1-20. Yleisimmin käytetty on 4, joka juontaa juurensa Heinrichin 1931 tekemään tutkimukseen suorien- ja epäsuorien tapaturmakustannusten jakautumisesta. Suhdeluku tarkoittaa, että epäsuorat kustannukset voivat olla jopa nelinkertaiset suoriin kustannuksiin verrattuna.⁶⁶ Epäsuorat tapaturmakustannukset ovat lähes poikkeuksetta vakuutuskelvottomia.

Tapaturmien suorat kustannukset, kuten työntekijän sairaanhoito ja ansionmenetykset, ovat Suomessa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen korvauspiirissä. Kustannusten kuuluminen lakisääteisen tapaturmavakuutuksen korvauspiiriin ei kuitenkaan tarkoita sitä, että suorat tapaturmakustannukset olisivat vain tuotannollisia kiinteitä kustannuksia, koska ne ilmenevät yritykselle vakuutusmaksun muodossa. Tutkimuksen kohteena olevien

⁶⁴ TVL, Jarmo Jacobsson 2010. Erikoistariffointikoulutus.

⁶⁵ Työterveyslaitos 2008. Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset, 56.

⁶⁶ Journal of Construction Engineering and Management 06/1996.

erikoismaksujärjestelmien kautta myös suorat tapaturmakustannukset tulevat kokonaan tai osittain yrityksen itsensä maksettaviksi.

3.4 Työtapaturmat ja riskienhallinta

Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset ovat yrityksille todellisia kustannuksia, jotka tulee ottaa toiminnassa huomioon. Kustannukset jakaantuvat suoriin ja epäsuoriin. Työtapaturmien osalta molemmat kustannukset ovat muuttuvia kustannuksia, jos lakisääteinen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmänä käytetään jotakin erikoismaksujärjestelmää. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että yrityksen kannattaa pyrkiä hallitsemaan työtapaturmiin liittyvää riskiä.

Riskienhallinnan prosessi muodostaa seuraavanlaisen ketjun: riskien tunnistaminen, riskien todennäköisyyden ja vakavuuden arviointi, riskienhallintamenetelmien kehittäminen ja sopivien menetelmien valinta, riskienhallintapäätökset sekä toteutettujen riskienhallintaratkaisujen arviointi⁶⁷. Lyhyesti sanottuna riskienhallinnan prosessin tarkoituksena on torjua yritystä uhkaavia vaaroja ja minimoida niistä aiheutuvia menetyksiä⁶⁸.

Yrityksen henkilöriskien hallinnan tulisi alkaa riskien tunnistamisesta, ja tämän jälkeen tulisi arvioida riskin toteutumismahdollisuudet ja toteutumisesta aiheutuvat seuraukset. Riskienhallinnan toimenpiteet tulisi taas suunnitella siten, että riskin toteutumismahdollisuudet vähenevät tai seuraukset pienenevät. Vahingon mahdollisuutta tai siitä aiheutuvia taloudellisia seurauksia voidaan torjua tai vähentää myös ennakolta. Tällaisia ennakkoivia toimenpiteitä ovat muun muassa työturvallisuuskoulutus, henkilöstön jatkuva perehdyttäminen, sekä työkyvyn ylläpitämiseen tähtäävä toiminta.⁶⁹

Nämä kaikki ovat laajemmin ajateltuna työturvallisuustoiminnan osa-alueita. Työturvallisuustoiminta on siis riskienhallinnan väline, jolla pyritään vähentämään työtapaturmia tai pienentämään tapaturmien aiheuttamia seurauksia. Tapaturman seuraukset ovat aina

⁶⁷ Harrington & Niehaus 2003, 8-9.

⁶⁸ Suominen 2003, 27.

⁶⁹ Kuusela & Ollikainen 2005, 280-282.

fyysisiä, psyykkisiä ja taloudellisia. Yritysten päättäjien ymmärtäessä, että tapaturmiin liittyy selkeästi myös taloudellinen näkökulma, lisääntyy kiinnostus näiden kustannusten hallintaan.

3.4.1 Työturvallisuus

Työn tekemiseen liittyy erilaisia riskejä, jotka toteutuessaan uhkaavat työntekijöiden fyysisistä, psyykkistä tai henkistä terveyttä. Näiden riskien saattaminen hyväksyttävälle tasolle on työturvallisuutta suppeasti määriteltynä. Yritysturvallisuuden neuvottelukunta on määritellyt työturvallisuuden seuraavasti: ”Työturvallisuus koostuu tavoitteellisesta toimintaohjelmasta, johon sisältyy konkreettiset toimenpiteet työnteon terveydellisten haittojen ehkäisemiseksi⁷⁰”.

Työturvallisuustoimintaa organisaatioissa ohjataan lakien ja asetusten perusteella. Työturvallisuuslaki asettaa vähimmäisvaatimukset organisaation työturvallisuudelle. Lain tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työntekijöiden työkyvyn turvaamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä ennalta ehkäistä ja torjua työtapaturmia, ammattitauteja ja muita työstä ja työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden, jäljempänä terveys, haittoja⁷¹. Tämä lain tarkoitus määrittää ehkä samalla parhaiten, mitä työturvallisuuden tulisi käytännössä olla.

Työturvallisuuden lisääminen organisaatiossa ei ole projektiluontoinen hanke, vaan se vaatii jatkuvaa seurantaa ja kehittämistä. Työturvallisuuden parantaminen vaatii toimenpiteitä useilla eri tasoilla, kuten teknisessä turvallisuudessa, työympäristön turvallisuudessa, työtavoissa, työntekijöiden perehdyttämisessä, organisaation johtamisjärjestelmissä sekä turvallisuuskulttuurin kehittämisessä⁷².

⁷⁰ www.ek.fi 2010a.

⁷¹ Työturvallisuuslaki 738/2002 1:1.

⁷² www.tyoturva.fi 2010a.

3.4.2 Riskienhallinnan kustannukset yrityksen näkökulmasta

Työolojen turvallisen tason ylläpitäminen ja kehittäminen vaatii aina kustannuksia. Näitä kustannuksia ei välttämättä nähdä liiketaloudellisesti kannattavina kustannuksina. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että oikein toteutetut ennaltaehkäisevät toimenpiteet ovat hyödyllisiä. Työolojen kehittäminen voi parantaa työnantajan toimintaedellytyksiä, vähentää sairauspoissaoloja, lisätä työn tuottavuutta ja vähentää tapaturmakustannuksia.⁷³

Resurssien ollessa rajalliset joutuu yritys kuitenkin aina miettimään, millaisen suojan tietty toimenpide antaa ja mitä se maksaa. Toisaalta yrityksessä tulee muistaa, että riskien taloudelliset seuraukset on aina kyettävä kantamaan.⁷⁴ Lisäksi riskienhallintapäätökset joudutaan aina tekemään ennen kuin vahinko sattuu. Tällöin riskin aiheuttamat taloudelliset seuraukset perustuvat aina arvioon. Riskin toteutumisesta aiheutuvat todelliset kustannukset selviävät kuitenkin vasta vahinkotapahtuman jälkeen.⁷⁵

Riskienhallintaan käytettävien resurssien arviointi on keskeinen asia jokaisen yrityksen toiminnassa. Tyypillisesti yritys käyttää resursseja sekä vahingontorjuntatyöhön että vakuutusmaksuihin. Vahingontorjunnalla voidaan alentaa vahinkokustannuksia. Yritys joutuu kuitenkin päättämään kuinka paljon vahingontorjuntaan kannattaa investoida, jotta riskin kokonaiskustannukset olisivat mahdollisimman alhaiset.⁷⁶

Yritykselle parhaiten sopiva riskienhallinnan toimintastrategia ja sen mukainen resursiallokaatio löytyy jatkuvan informaation hankkimisen ja riskienhallintapolitiikan noudattamisen seurauksena. Tärkeää on muistaa, että valittuja riskienhallintaratkaisuja ja riskikustannuksia tulee tarkastella pitkällä aikavälillä. Lyhytaikaiset säästövaatimukset eivät saa koskaan ohittaa järkeviä ratkaisuja.⁷⁷

⁷³ Kuusela & Ollikainen 2005, 282-283.

⁷⁴ Suominen 2003, 97.

⁷⁵ Harrington & Niehaus 2003, 16-17.

⁷⁶ Suominen 2003, 116.

⁷⁷ Suominen 2003, 117.

3.4.3 Riskienhallinnan ajallinen ulottuvuus

Riskienhallinta tähtää tulevaisuuteen, joten ratkaisuja tulee tehdä tulevien tapahtumien varalta. Riskienhallinnan päätöksenteko jakautuu ajallisesti kolmeen vaiheeseen: ennen vahinkotapahtumaa tehtävät päätökset, välittömästi vahingon yhteydessä tehtäviin päätöksiin ja vahinkotapahtuman jälkeen tehtäviin päätöksiin.⁷⁸

Ennen vahinkotapahtumaa tulee tarkastella työturvallisuuden tämänhetkistä tasoa. Kysymyksiä, joiden kautta omaa toimintaa voi tarkastella ovat: mikä on toimintaamme liittyvä työturvallisuusriski tällä hetkellä, mitä olemme tehneet pienentääksemme riskiä, voisiko riskiä vielä pienentää omilla toimillamme, kuinka paljon resursseja olemme valmiit käyttämään työturvallisuuden parantamiseen. Lisäksi on tunnistettava, kuinka suurelle riskille suojaustoimenpiteistä huolimatta voidaan pahimmassa tapauksessa altistua, eli määritellä oma riskinkantokyky. Oman toiminnan tarkastelun tuloksena voidaan määritellä yrityksen riskiprofiili ja riskinkantokyky. Näiden tekijöiden määrittely ohjaa vahvasti myös lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmän valintaa.

Välittömästi vahinkotapahtuman yhteydessä voivat tulla kyseeseen lähinnä vahinkoa rajoittavat toimenpiteet. Nopeasti toteutettavat ja hyvin suunnitellut toimintamallit rajoittavat vahinkoa myös vahingon tapahduttua. Työtapaturman yhteydessä oikein annettulla ensiavulla ja pelkästään sillä, että työyhteisö osaa ohjata loukkaantuneen työntekijän lääkärintarkastukseen, voi olla vahinkoa merkittävästi rajoittava vaikutus. Myös vaarallisen toiminnan välitön keskeyttäminen ja näin lisävahinkojen estäminen, tapaturmatutkinnan käynnistäminen, sekä tapaturmasta tiedottaminen, ovat tärkeä osa vahinkotapahtuman ja välittömästi sen jälkeen tehtäviä toimia.

Vahinkotapahtuman jälkeen tehtävät päätökset ovat osa työtapaturmiin liittyvää ajallista riskienhallintaketjua. Vahinkotapahtuman jälkeen tehtävät päätökset voivat olla merkitykseltään todella tärkeitä erityisesti työtapaturmien osalta. Mitä pidempään työntekijä joutuu olemaan poissa töistä, sitä suuremmaksi kasvaa riski pysyvistä työkyvyttömyydestä. Mikäli palaaminen entisiin työtehtäviin osoittautuu mahdottomaksi, tulisi työnantajan selvittää, olisiko loukkaantunutta työntekijää mahdollisuutta sijoittaa eri tehtäviin

⁷⁸ Harrington & Niehaus 2003, 30.

yrietyksessä. Onnistuessaan uudelleensijoitus voi estää työntekijän jäämisen työkyvyttömyyseläkkeelle. Yrityksen on myös tärkeää oppia tapaturmasta ja kehittää toimintaansa siten, että vastaavilta tapahtumilta vältyttäisiin.

3.5 Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ohjausvaikutus työturvallisuuteen

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen taulustomaksujärjestelmän piirissä olevat yritykset maksavat täysin kollektiivista vakuutusmaksua. Yritys siis maksaa samansuuruista vakuutusmaksua riippumatta siitä, kuinka paljon tapaturmia todellisuudessa sattuu. Tämä perinteinen vakuutusmalli ei juuri kannusta yrityksiä parantamaan työturvallisuuttaan, koska hyvän työturvallisuustasonkin saavuttanut yritys maksaa vakuutusmaksuissaan muiden yritysten tapaturmia⁷⁹. Säästöt tapaturmien epäsuorissa kustannuksissa sekä tuottavuuden parantuminen tapaturmattoman työympäristön kautta jäävät ainoaksi kannustimeksi taulustomaksujärjestelmän piirissä oleville pienille yrityksille.

Vakuutusyhtiöiden erikoismaksujärjestelmien kautta saavutetaan merkittävä taloudellinen ohjainvaikutus. Yritys voi erikoismaksujärjestelmän kautta pitää riskiä itsellään työtapaturmien suorista kustannuksista ja näin vaikuttaa onnistuneella työturvallisuustyöllä vahinkomenoihinsa.⁸⁰ Tapaturmavakuutusmaksut voivatkin olla tehokas motiivointikeino silloin kun yritys voi todellisuudessa vaikuttaa niihin omalla toiminnallaan⁸¹.

Ohjausvaikutusta tosin vähentää se, että osa tapaturmista on työnantajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Tällaisia ovat muun muassa työmatkatapaturmat, tietyt pahoinpitelytapaukset sekä vahingoittuneen oman myötävaikutuksen huomioimatta jättäminen korvausta määrättäessä.⁸² Huomion arvoista kuitenkin on, että uusimpien turvallisuusjohtamisjärjestelmien mukaisesti yritykset laajentavat turvallisuusajattelua myös

⁷⁹ Hietala, Hurmalainen & Kaivanto 2009, 4.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Työterveyslaitos 2008. Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset, 9.

⁸² Hietala, Hurmalainen & Kaivanto 2009, 4-5.

työntekijöiden vapaa-ajalle, joten yksiselitteisesti ei voida todeta että esimerkiksi työmatkatapaturmat olisivat täysin työnantajan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella.

3.6 Hallituksen esitys tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2007 Tapaturmavakuutus- ja ammattitautilainsäädännön uudistamistyöryhmän, jonka tavoitteena oli tehdä ehdotus lainsäädännön sisällön ja rakenteen uudistamisesta. Muutoksia tehtäessä tuli ottaa huomioon myös vakuutusperiaate. Ehdotukset valmistuivat vuonna 2008 ja työtä jatkoi erillinen, TVL:n hallituksen asettama, asiantuntijaryhmä. Asiantuntijaryhmä jätti loppuraporttinsa kesäkuussa 2009. Tapaturmavakuutuslain muutokset, jotka tulevat voimaan vuoden 2012 alusta, on valmistellut Sosiaali- ja terveysministeriö asiantuntijaryhmän lausunnon pohjalta.⁸³ Lainsäädännön muuttamisesta on tehty hallituksen esitys 55/2010.

Esitys ehdottaa tehtäväksi merkittäviä muutoksia tapaturmavakuutuslakiin vakuutusmaksua koskevan sääntelyn osalta. Ehdotuksen keskeisimmät muutokset ovat:

1. vakuutusmaksua koskevista keskeisistä periaatteista säädettäisiin nykyistä laajemmin laissa
2. vakuutusmaksujen määräytymisessä olisi otettava huomioon työnantajan ennaltaehkäisevä työturvallisuustyö
3. vakuutusyhtiön olisi sovellettava maksuperusteita yhdenmukaisesti kaikkiin vakuutuksenottajiin ja ottaa huomioon tietyt erityisolosuhteet
4. vakuutusmaksuja sääntelevät nykyiset yksityiskohtaiset asetustasoiset säännökset kumottaisiin
5. vakuutusyhtiön oikeutta saada palkka- tapaturma- ja vahinkotiedot vakuutusyhtiön vaihtotilanteessa laajennettaisiin
6. yhdestä vahinkotapahtumasta aiheutuvat 75 miljoonaa euroa ylittävät korvauskustannukset siirrettäisiin kaikkien tapaturmavakuutusyhtiöiden yhteisesti vuosittein jakojärjestelmäperiaatteella rahoitettaviksi.⁸⁴

⁸³ Hallituksen esitys tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 55/2010.

⁸⁴ Ibid.

Lakiehdotuksen tärkeitä yksityiskohtaisempia muutosehdotuksia ovat muun muassa, että erikoismaksujärjestelmien soveltamisesta vakuutuksenottajan vakuutusratkaisuna ei enää säädeltäisi tiukoin euromääräisin rajoin, kuten tähän asti on tehty. Erikoismaksujärjestelmää voitaisiin soveltaa, mikäli vakuutuksenottajan oma tapaturmatilasto on tarpeeksi luotettava. Tämä johtaisi lakisääteisen tapaturmavakuutuksen parempaan riskivastaavuuteen, josta on esityksessä todettu seuraavaa: ”Riskivastaavuuden soveltaminen on laskenut työtapaturmien määrää ja edesauttanut vakiintuneiden työsuojeluorganisaatioiden syntymistä suuremmissa yrityksissä. Erikoismaksuperusteen käyttöä on sen vuoksi pyritty laajentamaan myös pienempiin yrityksiin. Osaltaan työntekijöiden suojaamiseen tähtäävän vakuutusmaksujen riskivastaavuuden noudattamisen voidaan katsoa olevan yleisen edun mukaista.”⁸⁵.

Lisäksi tapaturmavakuutuslain 1:12 mukainen omavastuuosuus ehdotetaan poistettavaksi kokonaan, viitaten siitä aiheutuvaan suureen hallinnolliseen työmäärään ja huonoon ohjainvaikutukseen työturvallisuuden osalta. Esityksessä todetaan, että nykyinen omavastuu on tasoltaan liian pieni, jotta se kannustaisi vahinkojen vähentämiseen ja lisäksi vain noin 10 % vakuutuksenottajista on valinnut sen⁸⁶.

Tärkeänä uudistuksena esityksessä ehdotetaan, että vakuutusyhtiöiden maksuperusteissa olisi otettava huomioon työnantajan dokumentoitu ennalta ehkäisevä työturvallisuustyö. Tällä voitaisiin vaikuttaa sellaisten pienten ja keskisuurten työnantajien työturvallisuustyöhön, joiden oman vahinkomenon huomioon ottaminen ei ole tilastollisesti mahdollista. Ehdotuksessa todetaan seuraavaa: työnantajan työturvallisuustyön huomioon ottamisen säätäminen pakolliseksi myös taulustomaksuperusteisten vakuutuksenottajien vakuutusmaksuissa tukee pidemmällä aikavälillä turvallisemman työnteon kulttuurin kehittymistä myös pienissä yrityksissä.⁸⁷

⁸⁵ Hallituksen esitys tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 55/2010.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

4 ERIKOISMAKSUJÄRJESTELMÄT

4.1 Erikoismaksujärjestelmät vakuutusvaihtoehtona

Luvussa 2.5 kuvailtua taulustomaksujärjestelmää sovelletaan pieniin yrityksiin. Mikäli yritys on riittävän suuri, voi kyseeseen tulla yrityksen oman vahinkotilaston huomioiminen vakuutusmaksun määräytymisessä. Tällöin puhutaan tapaturmavakuutuslain mukaisesti erikoistariffoitavasta vakuutuksesta. Erikoistariffointia sovellettaessa otetaan yrityksen oma tapaturmatilasto huomioon vakuutusmaksua laskettaessa. Erikoistariffointi tarkoittaa erikoismaksujärjestelmän käyttämistä vakuutuksenottajan vakuutusratkaisuna.

Tapaturmavakuutuslain mukaan erikoistariffointi voi tulla kyseeseen, jos vakuutusmaksu tai vakuutuksen perusteella maksettavien korvausten määrä on riittävän suuri⁸⁸. Erikoistariffointia voidaan käyttää kun taulustotariffimaksu ilman lakisääteisiä lisiä on vähintään 8 379,37 euroa. Erikoistariffoinnin käyttäminen on kuitenkin aina pakollista, mikäli taulustotariffimaksu ilman lakisääteisiä lisiä ylittää 25 782,68 euroa ja, jos palkkasumma on vähintään 1 933 700,83 euroa.⁸⁹ Erikoistariffoinnin rajat on määritetty sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksessa 743/2001 mutta niitä tarkistetaan kalenterivuositteittäin työntekijäin eläkelain mukaisella palkkakertoimella. Edellä esitetyt luvut ovat vuoden 2010 tasolla. Tapaturmavakuutuslain tulevan uudistuksen myötä erikoistariffoinnin raja-arvot tulevat mahdollisesti vakuutusyhtiön päätettäväksi vuoden 2012 alusta⁹⁰.

Kuten edellä mainituista euromääräisistä rajasummista käy ilmi, voidaan erikoismaksujärjestelmään siirtyä harkinnanvaraisesti taulustovakuutusmaksun (ilman lakisääteisiä lisiä) ollessa välillä 8 379,37 - 25 782,68 euroa, ja jos vakuutuksenottajan maksamat palkat jäävät vaaditun rajan alle. Vakuutusyhtiöt ovat määritelleet, milloin erikoistariffoinnin piiriin siirrytään sen ollessa vapaaehtoista. Vakuutusyhtiöt asettavat myös omat

⁸⁸ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 3:35.

⁸⁹ www.tvl.fi 2010h.

⁹⁰ Katso luku 3.6.

ehtonsa maksuperusteissa siitä, mikä tai mitkä erikoismaksujärjestelmät voivat tulla kyseeseen tietyn kokoiselle vakuutuksenottajalle. Käytännössä ehdot tarkoittavat sitä, että pienille vakuutuksenottajille ei myönnetä riskialtteimpia erikoismaksujärjestelmiä ja päinvastoin.

4.2 Vakuutusmaksun määräytyminen erikoismaksujärjestelmissä

Tarkasteltaessa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksua erikoismaksujärjestelmissä, on pohjamaksu vakuutusmaksun osista se, joka muuttuu erikoismaksujärjestelmän mukaan. Vakuutusmaksun muut osat muuttuvat sitten suhteessa pohjamaksuun. Pohjamaksullahan on tarkoitus kattaa vakuutuskauden aikana sattuneiden tapaturmien aiheuttama korvausmeno. Erikoismaksujärjestelmissä pohjamaksun määräytyminen perustuu osittain vakuutuksenottajan omien työtapaturmien tilastolliseen aineistoon ja/tai vakuutuskauden aikaisiin tapaturmien korvausmenoon. Maksujärjestelmien keskeinen ero liittyy siihen, kuinka paljon vakuutusmaksun muodostuminen riippuu vakuutuksenottajan omien työtapaturmien korvausmenosta.

Erikoismaksujärjestelmien ominaisuudet vaihtelevat eri maksujärjestelmissä ja vakuutusyhtiöissä merkittävästi. Osalla maksujärjestelmiä eri yhtiöiden välillä voi olla samantyyppinen nimi johtuen maksujärjestelmien samankaltaisuudesta ennen vuotta 1999. Kilpailun vapauduttua on maksujärjestelmien ominaisuuksista tullut yksi kilpailutekijä. Maksujärjestelmän nimi voi yhä antaa viitteitä siitä, mitkä ominaisuudet korostuvat järjestelmässä. Pelkästään maksujärjestelmän nimen perusteella ei voi kuitenkaan tehdä tarkempia oletuksia maksujärjestelmän sisällöstä. Eri yhtiöissä samannimiset järjestelmät ovat lähemmän tarkastelun perusteella ominaisuuksiltaan hyvinkin erilaisia.

Erikoismaksujärjestelmät jakautuvat aiemmin mainituista historiallisista syistä puoliyksilöllisiin, yksilöllisiin ja omavastuujärjestelmiin. Nämä nimitykset esiintyvät lähes poikkeuksetta kaikkien vakuutusyhtiöiden erikoismaksujärjestelmien nimissä. Erikoismaksujärjestelmien nimet voisivat olla muunlaisiakin, mutta vakuutusyhtiöt ovat pitäneet nämä historiallisesti vakiintuneet nimikkeet voimassa. Maksujärjestelmien ominaisuudet samannimisen tuotteen osalta ovat hyvin erilaisia eri vakuutusyhtiöissä. Tämä

muodostaa vakuutuksenottajalle haasteen vertailtaessa kahden eri vakuutusyhtiön samannimistä tuotetta. Tärkeää on ymmärtää, että todellisuudessa tuotteet ovat hyvinkin erilaisia.

4.3 Erikoismaksujärjestelmien pääryhmät

4.3.1 Puoliyksilölliset maksujärjestelmät

Puoliyksilölliset maksujärjestelmät ovat yleensä ensimmäinen porras yritykselle, joka siirtyy taulustomaksujärjestelmästä erikoismaksujärjestelmien piiriin. Puoliyksilöllisten maksujärjestelmien keskeinen ominaisuus on, että vakuutusmaksun muodostumisessa yksilöllisellä tasolla otetaan huomioon myös vakuutuksenottajan omat työtapaturmakorvaukset ohimenevien korvausten osalta. Työtapaturmakorvaukset vaikuttavat vakuutusmaksuun ohimenevien korvausten vahinkohistorian kautta ja vakuutuskauden aikana työtapaturmista maksettavien ohimenevien korvausten kautta. Vahinkohistorian osalta vakuutusmaksun muodostumiseen voidaan vakuutusyhtiöstä riippuen huomioida eri määrä tilastovuosia.

Puoliyksilöllisiä maksujärjestelmiä voidaan kutsua myös hitaiksi ja tasaaviksi maksujärjestelmiksi. Maksun muodostamisessa huomioidaan yleensä vakuutuksenottajan 3-5 vuoden tapaturmatilastot. Useampien vuosien huomioiminen vakuutusmaksun muodostumisessa tasoittaa korvausten aiheuttamaa vakuutusmaksuvaikutusta, jos esimerkiksi yhtenä vuotena on erityisen huono korvaushistoria. Maksupromille määritellään tyypillisesti joka vuodelle erikseen. Tilanteessa, jossa vakuutus on ollut voimassa yhden vakuutuskauden voivat vakuutusyhtiöt myös tasoittaa seuraavan vuoden maksupromille ottamalla huomioon edellisen vuoden maksupromillen. Tämä ilmoitetaan maksujärjestelmän ominaisuutena esimerkiksi siten, että maksupromille ei voi nousta tiettyä prosenttiosuutta suuremmaksi kuin edeltäneen vuoden maksupromille.

Yrityksillä joilla riskinkantokyky on matala, voimakkaat maksunvaihtelut voisivat johtaa ongelmiin. Puoliyksilölliset maksujärjestelmät tasaavat vahinkomenon yritykselle helpommin ennustettavaksi vakuutusmaksuksi. Vakuutusmaksun muodostuminen on puoliyksilöllisissä maksujärjestelmissä suurelta osin kollektiivista, mutta maksun muodostumisessa on kuitenkin aina mukana yrityksen oma vahinkotilasto. Tämä johtaa siihen, että onnistunut työturvallisuustyö ja sen kautta vähentyneet tapaturmat johtavat alhaisempiin vakuutusmaksuihin.

Puoliyksilöllinen maksujärjestelmä ottaa huomioon yksilötasolla vain vakuutusnottajan omat ohimenevät korvaukset. Pysyvät korvaukset tulevat kollektiivisen tilaston kautta osaksi vakuutusmaksua. Tätä voidaan historiallisista syistä pitää puoliyksilöllisen maksujärjestelmän keskeisenä ominaisuutena. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että nykyisin osa vakuutusyhtiöistä käyttää puoliyksilöllisen maksujärjestelmän nimeä maksujärjestelmissä, joissa on mahdollista huomioida myös vakuutusnottajan omia pysyviä tapaturmakorvauksia. Tällainen ominaisuus nostaa riskiä suurista vakuutusmaksumuutoksista merkittävästi, koska tapaturman perusteella maksettavien pysyvien korvausten määrä on tyypillisesti suuri.

Osassa vakuutusyhtiöitä on käytössä myös kaksi erilaista puoliyksilöllistä maksujärjestelmää. Toinen puoliyksilöllinen maksujärjestelmä rajoittaa vakuutusmaksuheilahteluja vielä tehokkaammin. Tämä onnistuu siten, että maksupromille määritetään kiinteäksi useammaksi vuodeksi. Tällaiset järjestelmät eivät kuitenkaan palkitse yritystä onnistuneesta työturvallisuudesta yhtä paljon kuin nopeammat puoliyksilölliset maksujärjestelmät, koska alentunut tapaturmakehitys näkyy myös vakuutusmaksussa hitaammin. Huonon korvaushistorian omaavalla vakuutusnottajalla vakuutusmaksu voi myös olla korkeampi kuin nopeammissa puoliyksilöllisissä maksujärjestelmissä, mutta pelkoa vuotuisista vakuutusmaksuheilahteluista ei ole.

Puoliyksilölliset maksujärjestelmät sopivat yrityksille, jotka eivät toimintansa laajuuden takia sovi taulustomaksujärjestelmään. Hitaimmin omia tapaturmakorvauksia huomioivat maksujärjestelmät sopivat yrityksille joilla on alhainen riskinkantokyky, ja vakuutusmaksuheilahtelut voisivat johtaa ongelmiin. Omia tapaturmakorvauksia hieman nopeammin huomioivat puoliyksilölliset maksujärjestelmät sopivat yrityksille, jotka pyrkivät alhaisempiin vakuutusmaksuihin, mutta pystyvät hyväksymään hieman suurem-

mat vakuutusmaksuheilahtelut. Onnistunut työturvallisuustyö palkitsee vakuutuksenottajan sitä paremmin, mitä yksilöllisemmin ja nopeammin tapaturmakorvauksiin maksujärjestelmä reagoi. Yrityksen riskienhallinnan pääpainon tulisi kuitenkin aina olla työtaturmien vähentämisessä maksujärjestelmästä riippumatta.

4.3.2 Yksilölliset maksujärjestelmät

Yksilöllisissä maksujärjestelmissä vakuutuksenottajan omien tapaturmakorvausten vaikutus vakuutusmaksuun on voimakkaampi kuin puoliyksilöllisissä maksujärjestelmissä. Yksilöllisissä maksujärjestelmissä tilastovuosia huomioidaan yleensä myös 3-5. Maksupromille määritellään vuosittain. Tärkeimpänä erona puoliyksilöllisiin maksujärjestelmiin on se, että maksun muodostumisessa huomioidaan nyt vakuutuksenottajan omia ohimeneviä ja pysyviä tapaturmakorvauksia. Korvausten vaikutus vakuutusmaksuun korostuu, koska pysyvät korvaukset muodostavat suuren osa työtaturmien perusteella maksetuista korvauksista.

Pysyville korvauksille on tyypillistä voimakas heilahtelu, koska tällaisia korvauksia tulee harvemmin, mutta ne ovat määrältään suuria. Yksilöllisissä maksujärjestelmissä on vakuutusyhtiöillä käytössä erilaisia tasaustekijöitä, joilla omien tapaturmakorvausten vaikutusta vakuutusmaksuun tasataan. Vakuutusyhtiöiden käyttämiä tasaustekijöitä ovat muun muassa katkaisurajat ja herkkyyskertoimet. Katkaisurajalla voidaan rajoittaa niiden, työtaturman seurauksena maksettujen korvausten määrää, jotka huomioidaan vakuutusmaksun laskennassa. Herkkyyskertoimella taas voidaan vaikuttaa siihen, kuinka voimakkaasti vahinkohistoriassa maksetut työtaturmakorvaukset vaikuttavat maksupromillen laskennassa. Vakuutusyhtiöstä riippuen maksujärjestelmään voidaan soveltaa yhtä tai useampaa tasaustekijää.

Yksilölliset maksujärjestelmät ovat vakuutuksenottajalle riskisempiä kuin puoliyksilölliset. Riskin vastapainona vakuutusmaksut ovat alhaisempia, mutta korvauksiin johtavat tapaturmat nostavat vakuutusmaksua. Pysyviin korvauksiin johtavat tapaturmat voivat johtaa voimakkaisiin heilahteluihin vakuutusmaksussa. Vakuutusmaksumuutosten voimakkuus riippuu valituista tasaustekijöistä. Mitä tasaavampi maksujärjestelmästä teh-

dään, sitä korkeampi maksujärjestelmän vakuutusmaksu perustasoltaan aina on, koska vakuutusmaksun kollektiivinen osuus kasvaa.

Yksilölliset maksujärjestelmät sopivat suurillekin yrityksille. Vakuutusyhtiöillä on omat perusteet siitä, mitkä kriteerit yrityksen tulee täyttää, jotta tietynsisältöistä maksujärjestelmää edes tarjotaan. Yksilölliset maksujärjestelmät palkitsevat vakuutuksenottajan onnistuneesta työturvallisuustyöstä paremmin kuin puoliyksilölliset maksujärjestelmät.

4.3.3 Omavastuujärjestelmät

Omavastuujärjestelmät ovat erikoismaksujärjestelmien riskisin vaihtoehto vakuutuksenottajalle. Omavastuujärjestelmissä vakuutuksenottajan omat ohimenevät sekä pysyvät tapaturmakorvaukset vaikuttavat voimakkaasti vakuutusmaksuun. Vakuutusmaksu muodostuu pääasiassa vakuutuskauden aikana maksettujen tapaturmakorvausten perusteella. Korvauksista, jotka eivät tule vakuutuksenottajan omasta vahinkotilastosta osaksi vakuutusmaksua, vastaa kollektiivinen maksunosa. Tätä maksunosaa kutsutaan erikoismaksujärjestelmissä vakuutusyhtiöstä riippuen suurvahinkomaksuksi tai yliteriskimaksuksi. Tällaisella maksunosalla katetaan muun muassa korvauksia joita joudutaan maksamaan sen jälkeen kun vakuutuksenottaja on vaihtanut vakuutusyhtiötä.

Maksujärjestelmän nimessä omavastuu viittaa siihen vakuutuksenottajan oman korvauskulun määrään, joka vaikuttaa suoraan vakuutusmaksuun. Vakuutusmaksuun suoraan vaikuttavien korvausten määrä rajataan valittuun euromääräiseen rajaan, jota yhtiöstä riippuen kutsutaan omavastuurajaksi tai katkaisurajaksi. Omavastuurajalla tarkoitetaan yhdestä vahinkotapahtumasta maksettujen ohimenevien ja pysyvien korvausten summasta eli kokonaiskorvausmäärästä huomioitavaa osuutta. Osassa vakuutusyhtiöitä omavastuujärjestelmissä tämän kaltaista vahinkomenon kokonaismäärää rajoittavaa muuttujaa kutsutaan katkaisurajaksi. Vakuutuksenottajan on syytä olla tarkkana esimerkiksi siinä, mitä korvauksia valittu raja todellisuudessa koskee.

Yleensä omavastuujärjestelmissä vakuutusmaksu muodostuu kuluvan vuoden tapaturmakorvausten perusteella. Omavastuujärjestelmät ovat vakuutuksenottajalle riskisin

vaihtoehto, koska omat tapaturmakorvaukset tulevat vakuutuskauden aikana nopeasti maksettaviksi.

Vakuutusyhtiöillä voi myös olla omavastuujärjestelmissä käytössä erilaisia maksun tasoitukseen liittyviä muuttujia. Maksunvaihtelua rajoittavien muuttujien valitseminen osaksi vakuutusta nostaa aina vakuutuksen perushintaa. Käytössä olevia muuttujia ovat muun muassa vahingon kuoletusaikamenettely, vahinkomenon erilaiset jaksotusvaihtoehdot tai erilaiset kertoimet. Näiden muuttujien tarkoituksena on tasata suuren vahinkomenon vaikutusta usealle vuodelle.

Nopeissa omavastuujärjestelmissä vain katkaisuraja tai omavastuuraja on ainoa, mikä rajoittaa niiden omien tapaturmakorvausten määrää, jotka tulevat suoraan osaksi vakuutusmaksua. Vakuutus on perustasoltaan sitä kalliimpi, mitä alhaisempi katkaisuraja tai omavastuuraja valitaan. Tällöin katkaisu- tai omavastuurajan ylittävät vahingot kattaa vakuutusyhtiö kollektiivisella maksunosuudella.

Omavastuujärjestelmät sopivat suurille vakuutuksenottajille, joilla on hyvä riskinkantokyky. Mitä riskisempi maksujärjestelmä on, sitä alhaisempi vakuutusmaksu perustasoltaan on, koska omat tapaturmakorvaukset tulevat maksujärjestelmän kautta vakuutuksenottajan itsensä maksettavaksi. Vakuutuksenottajan, jolla työturvallisuus on hyvällä tasolla, omavastuujärjestelmä palkitsee alhaisilla vakuutusmaksuilla. Omavastuujärjestelmissä vakuutuksenottaja maksaa myös pienimmän osuuden saman toimialan valtakunnallisten vahinkojen osuudesta, koska vakuutusmaksun kollektiivinen osuus on maksujärjestelmistä pienin. Tästä syystä voidaan sanoa, että omavastuujärjestelmät ovat maksujärjestelmistä kauimpana normaalista vakuutustoiminnasta⁹¹. Kyse on ennemminkin siitä, että vakuutusyhtiö hoitaa tapaturmavakuutuslain edellyttämää prosessia ja vakuutuksenottaja vastaa työtapaturmakorvauksista itse vakuutusmaksun muodossa.

⁹¹ Normaalisti vakuutustoiminnassa riski tasataan kollektiivisesti suuren joukon kesken keräämällä vakuutuksenottajilta vakuutusmaksuja vakuutuksen kohteena olevan riskin mukaan ja vahingon tapahtuessa tietyille vakuutetuille se katetaan kerätyillä vakuutusmaksuilla.

4.4 Erikoismaksujärjestelmien muuttuvat osat

Erikoismaksujärjestelmiin liittyy useita muuttuvia osia, jotka vaikuttavat vakuutusmaksun käyttäytymiseen. Osa muuttujista liittyy erikoismaksujärjestelmään sellaisenaan, mutta osa on vakuutuksenottajan valittavissa. Muuttujilla voidaan erikoismaksujärjestelmästä tehdä tietynlaisen riskiprofiilin vakuutuksenottajalle sopiva. Muuttujilla voidaan muun muassa tasata riskiä voimakkaista vakuutusmaksuvaihteluista.

Erikoismaksujärjestelmien nimien tapaan näillä muuttujilla voi olla eri vakuutusyhtiöissä samat nimet, tai sitten samantyyppistä muuttujaa kutsutaan toisessa vakuutusyhtiössä eri nimellä. Näiden muuttujien käyttäytyminen yleensä on kuitenkin erilaista eri vakuutusyhtiöissä. Vakuutuksenottajan onkin tärkeää tuntea myös eri muuttujien merkitys ja ymmärtää, miten ne vaikuttavat vakuutuksenottajan omalla vastuulla olevaan riskiin eli vakuutusmaksussa huomioitavien korvausten määrään.

Erikoismaksujärjestelmissä muuttuvia ja vakuutusmaksuun vaikuttavia tekijöitä ovat erityisesti korvausmenon määrä, katkaisuraja ja sen suuruus, herkkyyskerroin ja sen suuruus, vakuutuksenottajan vahinkohistoria ja maksujärjestelmään kuuluva mahdollinen jälkiseuranta.

4.4.1 Korvausmeno

Työtapaturmista ja ammattitaudeista maksetut korvaukset jakaantuvat ohimeneviin ja pysyviin korvauksiin. Vakuutuksenottajan omien työtapaturmien ja ammattitautien perusteella maksettujen korvausten vaikutus vakuutuksenottajan maksamaan vakuutusmaksuun on jokaisen erikoismaksujärjestelmän keskeisin ominaisuus. Vakuutuksenottajan on oleellista tiedostaa, että korvausmeno vaikuttaa vakuutusmaksuun eri tavoin maksujärjestelmästä riippuen.

Kaikissa erikoismaksujärjestelmissä huomioidaan vakuutuksenottajan omien työtapaturmien korvausmenosta ohimenevät korvaukset. Tämä on sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa määrätty vaatimus erikoismaksujärjestelmälle. Ohimenevien korvausten

korvausmeno on tyypillisesti melko tasaista vuosittain. Pysyvät korvaukset ovat lukumääräisesti vähäisempiä, mutta niiden korvausmenon määrä on puolestaan suurempi. Pysyvät korvaukset aiheuttavat näin ollen korvausmenoon suurempaa heilahtelua.

Maksujärjestelmät jotka huomioivat vain ohimeneviä korvauksia, mahdollistavat tasaisemmat vakuutusmaksut. Maksujärjestelmissä jotka huomioivat myös pysyviä korvauksia, voivat vakuutusmaksuheilahtelut muodostua suuremmiksi. Erikoismaksujärjestelmät huomioivat käytännössä kaikki vakuutuksenottajan omat ohimenevät tapaturmakorvaukset tietyn pituiselta tilastojaksolta. Ohimenevien korvausten vaikutusta vaimennetaan yleisesti vain huomioimalla laskennassa useampia tilastovuosia. Pysyvät korvaukset huomioidaan valtakunnallisen tilaston kautta kollektiivisesti pienempiriskisissä maksujärjestelmissä, ja suoraan vakuutuksenottajan omasta tilastosta riskisemmissä järjestelmissä. Pysyvien korvausten vaikutusta vakuutusmaksuun voidaan tyypillisesti tasoittaa jollakin muuttujalla. Riskisimmissä maksujärjestelmissä maksetut tapaturmakorvaukset tulevat suoraan osaksi vakuutusmaksua.

4.4.2 Katkaisuraja

Katkaisurajan merkitys erikoismaksujärjestelmissä on rajoittaa niiden omien tapaturmakorvausten määrää, jotka vaikuttavat suoraan vakuutusmaksuun. Katkaisurajoja on erilaisia vakuutusyhtiöstä ja maksujärjestelmästä riippuen. Katkaisurajaa voidaan myös kutsua omavastuurajaksi vakuutusyhtiöstä ja maksujärjestelmästä riippuen.

Vakuutusyhtiö IF:stä Valve kertoo, että katkaisuraja poikkeaa tavallisesta vahinkokuvauttamisesta siinä mielessä, että se rajoittaa vahingon korvausmenon maksimimäärää, joka sitten puolestaan vaikuttaa vakuutusmaksuun. Valveen mukaan tulee muistaa myös, että vakuutusmaksuun liittyvät hoitokulut tulevat silti osaksi vakuutusmaksua vaikka maksujärjestelmässä olisikin katkaisuraja.⁹² Vakuutusyhtiö joutuu kuitenkin hoitamaan korvausten maksun ja muut vahinkoon liittyvät toimet. Kuten aiemmin todettiin

⁹² Valve Juhana, Underwriter vakuutusmatemaatikko, Vakuutusyhtiö IF, haastattelu: 25.5.2010.

kuormituksetkin muuttuvat suhteessa pohjamaksun suuruuteen erikoismaksujärjestelmissä.

Katkaisuraja voi olla tyypiltään vahinkokohtainen, henkilökohtainen tai ajallinen yhtiöstä ja maksujärjestelmästä riippuen. Vahinkokohtainen katkaisuraja huomioi yhden vahinkotapauksen johdosta maksetut korvaukset. Henkilökohtainen katkaisuraja koskee yhden loukkaantuneen osalta maksettuja korvauksia. Ajallinen katkaisuraja koskee puolestaan tietyllä aikavälillä kaikista vahingoista maksettujen korvausten määrää. Maksujärjestelmissä katkaisuraja voi koskea vain pysyviä korvauksia tai vaihtoehtoisesti ohimeneviä ja pysyviä korvauksia yhteensä. Katkaisuraja tarkoittaa, että vakuutuksenottaja maksaa katkaisurajan alittavat vahingot vakuutusmaksussaan suoraan. Katkaisurajan ylittävät vahingot jäävät sitten vakuutusyhtiön kannettavaksi, ja niitä vastaava osuus kerätään kollektiivisin perustein vakuutusmaksussa.

Valitsemalla korkeamman katkaisurajan tai jättämällä katkaisurajan kokonaan pois, ottaa vakuutuksenottaja suuremman riskin työtaturmista mahdollisesti aiheutuvista suuristakin korvausmenoista. Tällöin vakuutusmaksu on alhaisempi, mikäli suuriin korvauksiin johtavia työtaturmia ei satu. Mikäli tällaisia työtaturmia kuitenkin sattuu, maksaa vakuutuksenottaja ne vakuutusmaksussaan suoraan katkaisurajaan asti tai kokonaan, mikäli katkaisurajaa ei ole. Alhainen katkaisuraja tarkoittaa, että vakuutusyhtiö kantaa riskin jo pieniinkin korvauksiin johtaneista työtaturmista. Vakuutusmaksun kollektiivinen osuus on tällöin aina suurempi.

Valveen mukaan IF:n maksujärjestelmissä sovelletaan vahinkokohtaista katkaisurajaa. IF:n katkaisurajassa yhden vahinkotapauksen aiheuttama ohimenevien ja pysyvien korvausten osuus kuuluu katkaisurajaan. Vahingon johdosta loukkaantuneita voi olla useita, ja vahingon aiheuttaman korvausmenon syntymistä ei rajoiteta ajallisesti. Myös pelkät tehdyt varaukset kerryttävät katkaisurajan määrää, eivät siis pelkästään maksetut korvaukset.

Karppi Fenniasta kertoo, että myös heidän maksujärjestelmissään käytetään vahinkokohtaista katkaisurajaa, jossa loukkaantuneiden määrää tai korvauskulun syntyäikää ei ole rajoitettu. Yksilöllisessä maksujärjestelmässä katkaisuraja huomioi vahingon seurauksena maksetut pysyvät korvaukset. Fennian rajoitetun omavastuun maksujärjestel-

mässä kokonaiskorvauskulun, eli vahingosta maksettujen ohimenevien ja pysyvien korvausten, määrää rajoitetaan katkaisurajalla jota kutsutaan omavastuurajaksi.⁹³

Virtanen kertoo, että Tapiolassa käytetään maksujärjestelmästä riippuen kalenterivuosi-kohtaista tai vahinkokohtaista katkaisurajaa. Joustavassa puoliyksilöllisessä maksujärjestelmässä sovelletaan kalenterivuosi-kohtaista katkaisurajaa ja rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä vahinkokohtaista katkaisurajaa. Virtanen sanoo, että Tapiola eroaa tässä suhteessa muista yhtiöistä. Virtasen mukaan osalle vakuutuksenottajista myös vuosikohtainen katkaisuraja voi olla turvallisempi vaihtoehto. Mikäli samana vuonna sattuu esimerkiksi kaksi pysyviin korvauksiin johtavaa vahinkoa, huomioi vuosikohtainen katkaisuraja molemmat vahingot. Tapiolan rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä sovelletaan katkaisurajaa, joka huomioi yhden vahingon kokonaiskorvauskulun määrän. Tapiolan rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä katkaisurajaa kutsutaan omavastuurajaksi.⁹⁴

Vaissalo vakuutusyhtiö Pohjolasta kertoo, että heidän puoliyksilöllisessä maksujärjestelmässään katkaisuraja koskee yhtä vahingoittunutta. Tämä tarkoittaa, että katkaisurajaan kuuluvia korvauksia ovat vain yhden vahingoittuneen osalta maksetut pysyvät korvaukset. Jos vakavassa tapaturmassa loukkaantuu useampia, maksaa vakuutuksenottaja katkaisurajan alittavat vahingot jokaisen loukkaantuneen osalta itse, vaikka yhteenlaskettuna korvaukset ylittäisivät katkaisurajan. Pohjolan rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä katkaisuraja on puolestaan vahinkokohtainen, joka huomioi tapaturmasta maksetut pysyvät ja ohimenevät korvaukset.⁹⁵

Vakuutusyhtiöiden katkaisurajat ovat valittavissa alkaen noin 50 000 eurosta jopa 2 500 000 euroon asti vakuutusyhtiöstä riippuen. Rajan vähimmäismäärä on määrätty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa. Eroja on myös siinä, onko katkaisurajan suuruus valittavissa portaittain vai portaattomasti. Riskisemmissä omavastuujärjestelmissä vakuutusyhtiön tarjoamat katkaisuraja- tai omavastuurajavaihtoehdot voivat myös olla korkeammat kuin puoliyksilöllisissä tai yksilöllisissä maksujärjestelmissä.

⁹³ Karppi Kristian, Tuotepäällikkö, Vakuutusyhtiö Fennia, haastattelu: 5.8.2010.

⁹⁴ Virtanen Mikael, Vakuutuspäällikkö, Vakuutusyhtiö Tapiola, haastattelu: 27.5.2010.

⁹⁵ Vaissalo Antti, Kehityspäällikkö, Vakuutusyhtiö Pohjola, haastattelu: 9.6.2010.

4.4.3 Herkkyyskertoimet

Maksujärjestelmän yhtenä muuttujana voi yhtiöstä ja maksujärjestelmästä riippuen olla herkkyyskerroin. Herkkyyskerroin vaikuttaa siihen, millä painoarvolla yrityksen vahinkohistoria tulee osaksi uutta maksupromillea. Tämän muuttujan tarkoitus on tasata vakuutusmaksua.

Kun herkkyyskerroin vaikuttaa uuden maksupromillen syntyyn, kannattaa valita alhaisempi herkkyyskerroin, jos yrityksen historiassa on sattunut paljon korvauksiin johtaneita tapaturmia. Alhaisemmalla kertoimella maksu on tietysti korkeampi, mutta pienempi kuin jos huono vahinkohistoria huomioitaisiin vakuutusmaksussa kokonaisuudessaan. Jos yrityksen historiassa ei ole sattunut paljon korvauksiin johtaneita tapaturmia, kannattaa valita korkeampi herkkyyskerroin. Tällöin positiivinen vahinkohistoria vaikuttaa korkeamman kertoimen kautta alentavasti vakuutusmaksuun. Vakuutusyhtiön voi käytännössä valita herkkyyskertoimen suuruuden mutta vakuutusyhtiö voi rajoittaa herkkyyskertoimen käyttöä suurien vakuutusyhtiöiden osalta.

Valve IF:stä kertoo, että herkkyyskertoimen tasoon vaikuttavat maksuperusteissa määritellyt ehdot. Tämä tarkoittaa käytännössä, että suurille yritykselle ei voida tarjota alhaisimpien luokkien mukaisia herkkyyskertoimia. Alhaisella herkkyyskertoimella ja alhaisella katkaisurajalla valittu maksujärjestelmä alkaa olla ominaisuuksiltaan lähellä taustomaksujärjestelmää, koska nämä muuttujat tasaavat riskiä voimakkaasti. Valveen mukaan IF:n herkkyyskerroin noudattaa peruslogiikkaa, jonka mukaan kerroin vaikuttaa edellisen viiden vuoden korvausmenon painoarvoon uudessa maksupromillessa. Fenniasta Karppi kertoo, että myös heillä herkkyyskerroin vaikuttaa aikaisemman korvausmenon painoarvoon uudessa maksupromillessa.

Tapiolassa herkkyyskertoimen sijaan määritellään yksilöllisyyden aste. Tapiolan joustavassa puoliyksilöllisessä erikoismaksujärjestelmässä on tällainen muuttuja. Yksilöllisyyden asteella vaikutetaan omien pysyvien korvausten huomioimiseen vakuutusmaksussa. Mitä korkeampi yksilöllisyyden aste, sitä enemmän omia pysyviä korvauksia vakuutusmaksussa huomioidaan. Korkeampi yksilöllisyyden aste tarkoittaa alhaisempaa vakuutusmaksua perustasoltaan, jos pysyviin korvauksiin johtavia tapaturmia ei satu.

Yksilöllisyyden asteen määrittäminen eroaa täten selkeästi perinteisestä herkkyyseroimesta.

Pohjolasta ei annettu tietoa heidän herkkyyseroimensa toiminnasta. Pohjola kuitenkin soveltaa herkkyyseroim-nimistä muuttujaa myös rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä. Tällöin sen vaikutus ei kuitenkaan voi olla luvun alussa esitetyn peruslogiikan mukainen, koska omavastuujärjestelmässä ei huomioida historiallista vahinkomenoa. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että erikoismaksujärjestelmiin liittyvien muuttujien toimintalogiikka voi olla hyvinkin erilaista. Vakuutusyhtiön vastuulle jää kertoa vakuutuksenottajalle, mihin erilaiset kertoimet todellisuudessa vaikuttavat.

4.4.4 Tilastovuodet eli vahinkohistoria

Erikoismaksujärjestelmissä maksupromille muodostuu osittain yrityksen omasta vahinkotilastosta. Valveen mukaan maksupromillejen laskennassa käytetään sitä tietoa, mikä kuvaa parhaiten yrityksen todellista tilannetta. Tarjoustilanteessa laki antaa mahdollisuuden vakuutusyhtiölle saada viiden vuoden työtapaturmatilastot ja palkkatiedot tietoonsa. Valve kertoo, että jos tilastoja on käytössä lyhyemmältä ajalta, osa maksusta saatetaan tällöin joutua määräämään kollektiivisten tilastojen kautta.

Kaikkien tämän tutkimuksen vakuutusyhtiöiden maksujärjestelmissä, paitsi omavastuujärjestelmissä, huomioidaan tilastovuosia 3-5. Valveen mukaan viiden vuoden tilaston käyttämisen etuna on, että tilastoaineisto on suhteellisen tuoretta mutta sitä on kuitenkin riittävästi maksun laskentaan. Omavastuujärjestelmissä ei yleisesti huomioida menneiden vuosien tilastoja, koska korvausmeno kehitys muuttaa maksua koko ajan kuluvan vuoden tapaturmakorvausten mukaan.

Virtanen Tapiolasta kertoo, että yhtiön sisälläkin eri maksujärjestelmissä huomioidaan eri määrä tilastovuosia. Maksujärjestelmän sisällä voi myös olla vaihtelua riippuen siitä, minkälaiset tilastot edellisestä vakuutusyhtiöstä saadaan tietoon kun kyseessä on vakuutuksen vaihtotilanne. Virtanen korostaa, että mitä enemmän tilastovuosia huomioidaan, sitä enemmän ne tasoittavat toisiaan.

AON Finlandista Rauko kertoo, että tilastovuosien huomioiminen vaihtelee eri yhtiöillä siinä mielessä, mitä vuosia otetaan huomioon. Rauko havainnollistaa asiaa kuvitteellisella esimerkillä, jossa pyydetään tarjousta nyt vuonna 2010 vakuutukselle, joka alkaisi vuoden 2011 alusta. Tässä tilanteessa nykyinen vakuutusyhtiö luovuttaa tyypillisesti tapaturmatilaston vuosilta 2005–2009 tarjousta tekeväälle vakuutusyhtiölle.⁹⁶

Osa vakuutusyhtiöistä vahvistaa vakuutusmaksun näiden tilastojen perusteella suoraan. Mikäli tilastovuosia huomioidaan viisi, otetaan laskuissa mukaan vuodet 2005–2009. Toisessa vakuutusyhtiössä taas tarjouksen hinta ei välttämättä olekaan toteutuva hinta, sillä 2011 alkavan vakuutuksen tilastovuosiksi huomioidaankin vuodet 2006–2010. Tilanteessa jossa myös vuosi, jonka aikana tarjousta pyydetään, vaikuttaa sitten vakuutusmaksuun, on vakuutuksenottajan kannalta haasteellinen siten, että vakuutusmaksu voikin toteutua erilaisena riippuen tuon vuoden vahinkomenosta.

Karppi Fenniasta korostaa, että vakuutuksenottajan tulisi olla tarkkana siinä, mitä vuosia tarjouslaskennassa on käytetty. Hän sanoo nähneensä joidenkin yhtiöiden tarjouksia, joissa kuluvan vuoden tilasto on ollut osana laskentaa ja vahinkomeno on kirjattu 0 euroksi, koska todellista vahinkomenoa ei ole tiedossa. Tällainen tietysti pudottaa vakuutuksen hintaa näennäisesti paljonkin. Todellisuudessa maksu tietenkin määräytyy sitten toteutuneen vahinkomenon mukaan.

4.4.5 Jälkiseuranta

Lakisääteinen tapaturmavakuutuksen korvausmeno on tyypillisesti hyvinkin pitkähän-täistä. Erityisesti ammattitaudit saattavat selvitä vasta vuosia myöhemmin siitä hetkestä, jolloin varsinaisesta altistuminen taudinaiheuttajalle on tapahtunut. Myös työtapaturmien pahimmissa tapauksissa, jotka johtavat tapaturmaeläkkeiden maksamiseen, saattaa eläkkeiden maksaminen alkaa vasta pitkän aikaa varsinaisen tapaturman sattumishetken jälkeen. Syynä voivat olla esimerkiksi pitkät hoito- tai kuntoutusjaksot, joista huolimatta tapaturma saattaa johtaa osa tai kokoeläkkeen maksamiseen.

⁹⁶ Rauko Matti, Vakuutusmeklari, AON Finland, haastattelu: 25.5.2010.

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen pitkäikäisyyden takia, on vakuutusyhtiöillä lain mukaan oikeus jälkiseurantaan vakuutuksen päättyessä. Tapaturmavakuutuslain mukaan jälkiseurantajakso saa olla yhtä vuotta pidempi, jos siitä on vakuutuksenottajan kanssa sovittu, kuitenkin enintään kolme vuotta⁹⁷. Tämä pidennetty jälkiseurantajakso koskee vain erikoismaksujärjestelmien mukaisia vakuutuksia.

AON Finlandista Rauko korostaa, että vakuutuksenottajan tulisi ymmärtää, että jälkiseuranta voi olla hyvinkin erilaista eri vakuutusyhtiöillä. Osalla yhtiöistä ei ole puoliyksilöllisissä ja yksilöllisissä maksujärjestelmissä ollenkaan jälkiseurantaa, jälkiseuranta voi olla hyvin kevyttä tai vaihtoehtoisesti merkittävääkin. Raukon mukaan järjestelmät, joissa jälkiseurantaa ei ole, voivat mahdollistaa tilanteen, jossa vakuutuksenottaja voi tavallaan paeta ainakin osaa vakavan tapaturman aiheuttamista kustannuksista vaihtamalla maksujärjestelmää tai yhtiötä. Rauko sanoo, että jälkiseurannan puuttuminen voi merkitä tietyn vakuutuksenottajan osalta sitä, että otetaan riskisempi maksujärjestelmä yhtiöstä jossa jälkiseurantaa ei ole ja vaihdetaan maksujärjestelmää tai yhtiötä jos suuriin korvauksiin johtava työtapaturma sattuu. Tällainen käyttäytyminen vakuutuksenottajan osalta ei ole kiellettyä vaikkakin moraalisesti kyseenalaista.

IF:stä Valve kuitenkin korostaa, että vakuutusmaksun pakeneminen hänen mielestään ei ole mahdollista, koska maksujärjestelmät, joissa jälkiseurantaa ei ole, ovat lähtökohtaisesti jo kalliimpia. Maksut kerätään tavalla tai toisella, Valve toteaa. Valve kertoo, että heillä on kahdenlaista jälkiseurantaa. Yksilöllisessä maksujärjestelmässä jälkiseuranta on ehdollista. Tämä tarkoittaa, että vakuutuksenottajalta peritään lisämaksua vain, mikäli vakuutusmaksut ovat voimakkaassa nousussa. IF:n omavastuujärjestelmissä seuranta taas on run off–tyyppistä, joka tarkoittaa seurantaa vakuutuksen päättymishetkellä tuntemattomien vahinkojen korvausmenon osalta. Mikäli korvausmenoon johtavia vahinkoja ei enää ilmene, saa asiakas palautusta kerätystä varauksesta. Mikäli korvausmenoon johtavia tapaturmia taas sattuu, katetaan ne ensisijaisesti varauksella, mutta varauksen riittämättömyys johtaa lisämaksuihin.

Tapiolasta Virtanen kertoo, että heidän maksujärjestelmistään kiinteässä erikoismaksujärjestelmässä ja puoliyksilöllisessä erikoismaksujärjestelmässä jälkiseurantaa ei ole.

⁹⁷ Tapaturmavakuutuslaki 608/1048 3:35a.

Joustavassa puoliyksilöllisessä erikoismaksujärjestelmässä jälkiseuranta kestää yhden vuoden, ja rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä jälkiseurantaa tehdään kahden vuoden ajan. Nämäkin vakuutusmaksuun vaikuttavat osat vahvistetaan vuosittain vakuutusyhtiön maksuperusteissa.

Vaissalo kertoo, että Pohjolan maksujärjestelmistä kiinteän erikoismaksun sekä puoliyksilöllisen erikoismaksun maksujärjestelmissä ei ole jälkiseurantaa. Rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä jälkiseuranta perustuu vakuutusmaksuvaihteluihin ja vaikuttaa ajallisesti lain salliman enimmäisajan.

Fenniasta Karppi kertoo, että heidän maksujärjestelmistään rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä jälkiseurantaa on aina. Muihin Fennian maksujärjestelmiin sovelletaan jälkiseurantaa tapauskohtaisesti. Karppi selventää, että jälkiseuranta riippuu osittain siitä, miten korkea katkaisuraja on valittu.

4.4.6 Tapaturmavakuutuslain mukainen omavastuu

Tapaturmavakuutuslain mukaan: ”Vakuuttamisvelvollisen työnantajan on itse 206 euron (vuonna 2010) määrään asti suoritettava korvausta kustakin työtapaturmasta, jollei vakuutusta ole vapaaehtoisesti ulotettu käsittämään myös tätä korvausvelvollisuutta. Vakuutuskirjaan on aina merkittävä, onko työnantajalla omavastuu vai ei. Työnantajan on maksettava mainittu korvaus viipymättä sen jälkeen, kun vakuutuslaitos on päätöksellään katsonut tapaturman tämän lain mukaan korvattavaksi”⁹⁸. Tapaturmavakuutuslain mukainen omavastuu on jokaista työtapaturmaa kohden samansuuruinen summa, jos vakuutuksenottaja on valinnut sen osaksi vakuutussopimusta. Tapaturmavakuutuslain tulevan muutoksen myötä mahdollisuus valita omavastuu osaksi vakuutussopimusta poistuu vuoden 2012 alusta. Tulevasta lakimuutoksesta kerrotaan edellä luvussa 3.6.

Omavastuuosuuden käyttäminen lakisääteisen tapaturmavakuutuksen yhteydessä on vakuutuksenottajan valittavissa. Vakuutusyhtiöiden terminologiassa puhutaan ”pakollisesta” eli omavastuullisesta vaihtoehdosta, tai ”täydellisestä” eli omavastuuttomasta

⁹⁸ Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 1:12.

vaihtoehdosta. Omavastuun määrä vahvistetaan vuosittain. Vakuutuksenottajan on tärkeää huomioida, että tämä tapaturmavakuutuslain mukainen omavastuu on täysin eri asia kuin erikoismaksujärjestelmien katkaisu- tai omavastuuraja.

Tapiolasta Pöyry korostaa, että pakollisen vaihtoehdon käyttäminen ei käytännössä ole järkevää. Omavastuun liittäminen erikoismaksujärjestelmään laskee hieman maksua, mutta omavastuun hoitamiseen liittyy suuri määrä työtä niin vakuutuksenottajan kuin vakuutusyhtiön osalta. Jokaisesta vahingosta maksettavan pienehkön omavastuun kautta saatava alennus ei kompensoi sen aiheuttamaa työmäärää. Tapaturmavakuutuslain mukaisen omavastuun sisältäviä erikoismaksujärjestelmiä myydään vain harvoin.⁹⁹

4.4.7 Muita vakuutusmaksuun vaikuttavia tekijöitä

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on ensisijainen vakuutus muihin vakuutuslajeihin nähden. Tämä tarkoittaa sitä että lakisääteisen tapaturmavakuutus korvaa aina vahingot ensisijaisesti, vaikka kyseeseen voisi tulla myös toisen vakuutuslajin korvaus. Joskus korvaukset maksetaan ensin tapaturmavakuutuksesta, ja sitten kohdistetaan korvausmeno oikeaan vakuutuslajiin regressin kautta joko osittain tai kokonaan. Tyypillinen regressitilanne voi syntyä esimerkiksi työmatkalla sattuneesta liikenneonnettomuudesta. Korvaukset saatetaan maksaa ensin lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta, ja sitten regressin kautta korvausmeno kohdistetaan liikennevakuutukseen. Tapiolasta Virtanen ja IF:stä Valve sanovat, että regressit vaikuttavat erikoismaksujärjestelmän korvausmenoon pienentävästi. Vakuutuksenottajan kannattaa varmistaa, että regressiperintä toimii, jotta ylimääräiseltä, vakuutuslajiin kuulumattomalta korvauskululta vältytään.

Vakuutusyhtiöt myöntävät lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksusta erilaisia alennuksia. Tyypillisiä alennuksia ovat ainakin asiakashyvytys, verkkopalvelualennus, meklarialennus ja maksueräisyysalennus. Asiakashyvityksen määrä voi olla riippuvainen vakuutusmaksun suuruudesta tai vakuutuksen voimassaoloajasta. Verkkopalvelualennus voi olla mahdollinen, mikäli vakuutuksenottaja sitoutuu tekemään va-

⁹⁹ Pöyry Olli, Tuotepäällikkö, Vakuutusyhtiö Tapiola, haastattelu: 27.5.2010.

hinkoilmoitukset sähköisessä muodossa vakuutusyhtiön tarjoaman palvelun kautta. Vakuutusnottaja voi olla oikeutettu meklarialennukseen, mikäli vakuutuksen hoito on järjestetty meklarin kautta. Alennukset ovat pieniä suhteessa siihen säästöön, jonka vakuutusnottaja saa erikoismaksujärjestelmän kautta jos työtapaturmia ei satu. Vakuutusnottaja voi kuitenkin saada erilaisia alennuksia samanaikaisesti.

4.5 Maksujärjestelmävaihtoehdot tutkimuksen vakuutusyhtiöissä

Erikoismaksujärjestelmien jaottelu puoliyksilöllisiin, yksilöllisiin ja omavastuujärjestelmiin on syntynyt yhteistariffiaikana ennen vuotta 1999, jolloin erikoismaksujärjestelmät olivat sisällöltään samanlaisia. Vakuutusyhtiöt sanovat pitäneensä nimikkeet voimassa, koska ne ovat vakuutusnottajille tuttuja. Nykyään maksujärjestelmien nimiin perustuvan jaottelun käyttämisessä tulee kuitenkin noudattaa varovaisuutta. Vakuutusnottaja, joka pyytää tarjousta kilpailevasta vakuutusyhtiöstä oman vakuutusyhtiönsä maksujärjestelmän perusteella, voi joutua ongelmalliseen vertailutilanteeseen. Maksujärjestelmän nimet eivät välttämättä ole yhteneviä maksujärjestelmien ominaisuuksien perusjaottelun kanssa. Jokaisella vakuutusyhtiöllä on erilaiset erikoismaksujärjestelmänsä ja omat muuttujansa, jotka sitten vaikuttavat vakuutusmaksun muodostumiseen eri tavoin.

Vakuutusnottaja, joka pyytää tarjousta esimerkiksi yksilöllisestä maksujärjestelmästä tietyllä katkaisurajalla, saa hän hyvin erilaiset maksujärjestelmävaihtoehdot eri vakuutusyhtiöistä. Vakuutusyhtiön vastuulle jää kertoa vakuutusnottajalle, mitä maksujärjestelmä todellisuudessa pitää sisällään. Huomio tuleekin kiinnittää maksujärjestelmän ominaisuuksiin eikä historiallisista syistä mukana roikkuviin nimikkeisiin.

Taulukko 4 havainnollistaa tutkimuksen kohteena olleiden vakuutusyhtiöiden maksujärjestelmiä perusjaottelun: puoliyksilölliset, yksilölliset ja omavastuujärjestelmät mukaisesti. Taulukossa on myös esitetty maksujärjestelmien tärkeimmät valinnaiset muuttujat. Taulukko ei välttämättä kata maksujärjestelmän kaikkia ominaisuuksia tai muuttujia. Jos vakuutusnottaja haluaa verrata eri yhtiöiden maksujärjestelmiä keskenään, antaa taulukko suuntaa siihen, mitkä järjestelmät voisivat tulla keskinäisessä vertailussa ky-

seeseen. Maksujärjestelmän ominaisuudet on kuitenkin syytä tarkistaa aina vakuutusyhdistöstä, koska maksuperusteet muuttuvat vuosittain.

	POHJOLA	IF	TAPIOLA	FENNIA
Puoliyksilölliset maksujärjestelmät	Kiinteä erikoismaksu, Puoliyksilöllinen	Puoliyksilöllinen	Kiinteä erikoismaksu, Puoliyksilöllinen	Puoliyksilöllinen
Valinnaiset muuttujat	ei	Edellisen vakuutuskauden maksupromillen huomiooniminen (kyllä/ei)	ei	ei tiedossa, uusi tuote 2011
Yksilölliset maksujärjestelmät	Puoliyksilöllinen (katkaisurajalla)	Yksilöllinen	Joustava puoliyksilöllinen	Yksilöllinen
Valinnaiset muuttujat	Herkkyyskerroin, Katkaisuraja: koskee yhtä loukkaantunutta ja vain pysyviä korvauksia	Herkkyyskerroin, Katkaisuraja: vahinkokohtainen ja koskee ohimeneviä ja pysyviä korvauksia	Yksilöllisyyden aste, Katkaisuraja: koskee yhden vuoden aikana syntyneitä pysyviä korvauksia	Herkkyyskerroin, Katkaisuraja: vahinkokohtainen ja koskee pysyviä korvauksia
Ostavastuujärjestelmät	Rajoitettu omavastuu	Rajoitettu omavastuu, Omavastuu	Rajoitettu omavastuu	Rajoitettu omavastuu
Valinnaiset muuttujat	Herkkyyskerroin, Katkaisuraja: vahinkokohtainen ja koskee ohimeneviä ja pysyviä korvauksia	Vakuutusmaksun jaksotus*, Katkaisuraja: vahinkokohtainen ja koskee ohimeneviä ja pysyviä korvauksia	Ostavastuuraja: vahinkokohtainen ja koskee ohimeneviä ja pysyviä korvauksia	Vahingon kuolelusaika, Omavastuuraja: vahinkokohtainen ja koskee ohimeneviä ja pysyviä korvauksia

*Vakuutusmaksun jaksotus vain IF:n rajoitetun omavastuun maksujärjestelmässä

Taulukko 4 Maksujärjestelmävaihtoehdot: Pohjola – IF – Tapiola - Fennia

5 ERIKOISMAKSUJÄRESTELMIEN TARJOUS- JA VALINTAPROSESSISTA

Erikoismaksujärjestelmien vertaileminen ei ole vakuutusnottajan näkökulmasta yksinkertaista. Tyypillisesti vertailua tehdessään vakuutusnottaja kiinnittää huomiota odotettavissa oleviin vakuutusmaksuihin tai jopa pelkästään ennakkovakuutusmaksun suuruuteen. Osa saattaa laajentaa tarkastelua vakuutusyhtiön tarjoamaan palveluun. Vertailua tehdessään vakuutusnottajan olisi syytä kuitenkin muistaa maksujärjestelmiin liittyvät erot. Riskisempi maksujärjestelmä on vakuutusnottajalle edullisempi mutta huonon vahinkokehityksen myötä kohoavat vakuutusmaksut saattavat johtaa ongelmiin. Vaikka vakuutusyhtiöiden palveluiden merkitys on korostunut, tehdään vertailua kuitenkin pitkälti pelkästään vakuutusmaksujen perusteella.

Erikoismaksujärjestelmien vertaileminen vakuutusmaksujen avulla ei kuitenkaan välttämättä aina johda vakuutusnottajalle parhaiten sopivan erikoismaksujärjestelmän valintaan. Ennakkovakuutusmaksuhan on paras arvio vakuutuskauden vakuutusmaksusta. Ennakkovakuutusmaksun ja tasoitusvakuutusmaksun erotus määrää sitten vakuutuskauden lopullisen kokonaismaksun. Erikoismaksujärjestelmissähän kuluvan vuoden tapaturmakorvaukset vaikuttavat vakuutusmaksuun. Näin ollen vakuutusmaksun määräytyminen on riippuvainen myös vakuutuskauden aikaisten tapaturmien aiheuttamasta korvausmenosta. Vakuutusmaksuja voidaan näin ollen arvioida etukäteen esittämällä arvioita odotettavissa olevasta korvausmenosta, mikä ei kuitenkaan ole täysin ongelmattonta.

Osa vakuutusnottajista saattaa haluta kiinnittää huomiota vakuutusyhtiön oheispalveluihin ja ylipäätänsä koko prosessin hoitoon. Oheispalvelut liittyvät tyypillisesti riskienhallinnan, työturvallisuuspalveluihin, sekä vahinkojen hoitoon. Näille oheispalveluille sekä vakuutuksen ja vahinkojen hoidolle voi kuitenkin olla vaikea asettaa objektiivista painoarvoa vertailussa ilman kokemusperäistä tietoa.

5.1 Tarjouslaskennassa käytetyt tiedot

Erikoismaksujärjestelmissä vakuutusmaksun muodostuminen perustuu ainakin osittain tai jopa kokonaan vakuutuskauden aikaiseen korvausmenoon, vuotuisen palkkasummaan, aikaisempaan vahinkohistoriaan ja vakuutuksenottajan yrityksessä tehtäviin työlaatuihin. Puoliyksilöllisissä ja yksilöllisissä erikoismaksujärjestelmissä vakuutusmaksun kollektiivinen osuus on suurempi, mutta myös vakuutuskauden aikainen korvausmeno vaikuttaa vakuutusmaksuun.

Tarjouslaskelmissa vakuutusyhtiö arvioi tulevaisuuden korvauskulun määrää aikaisemman vahinkohistorian perusteella. Vakuutuksenottajalla on myös mahdollisuus esittää oma näkemyksensä korvauskulun todellisesta määrästä. Tällainen menettely onkin perusteltua siksi, että näin vakuutuksenottaja voi varmistaa, että tarjouslaskennassa käytetty korvauskuluarvio on samansuuruinen kaikissa tarjouslaskelmissa. Yleinen käytäntö kuitenkin on, että vakuutusyhtiöt arvioivat oletetun korvauskulun määrän.

Toinen ongelma liittyy vahinkomenon jaksottamiseen tarjouslaskelmissa. Mikäli vakuutuksenottaja ei ole tarkentanut, miten vahinkomeno tulee hänen mielestään tulevaisuudessa syntymään, käyttää vakuutusyhtiö omaa arviointitapaansa. Tämä vahinkomenon arviointitapa ei ole yhtenäinen eri yhtiöiden välillä. Fenniasta Karppi kertoo, että vakuutusyhtiöt jaksottavat korvauskulua eri tavoin eri vakuutusyhtiöissä. Jos tarjouslaskelmassa on arvioitu, että vuosittainen normaalin vahinkomenon määrä on esimerkiksi 5000 euroa, ei se välttämättä tarkoita, että laskelmassa maksun muodostumiseen vaikuttaisi juuri 5000 euron vahinkomenorasitus vuosittain. Vakuutusyhtiö jakaa arvioidun vuosittaisen korvausmenon määrän oman jaksotustapansa mukaisesti eri vuosille. Tarjouslaskelmassa mainitaan, että korvauksista oletetaan syntyvän tietty prosenttiosuus sattumisvuonna ja sitä seuraavina vuosina.

Tarjouslaskennassa käytettyjä vakuutusmaksun jaksotusmenettelyjä on yhtä monta kuin on vakuutusyhtiöitäkin. Käytettyjä jaksotusmenettelyjä ovat ainakin seuraavat: 100-0-0, 70-25-5 ja 50-25-25 prosenttia. Taulukko 5 havainnollistaa eri jaksotusmenettelyjen vaikutusta tarjouslaskennassa käytetyn esimerkinomaisen 5000 euron korvauskulun määrään. Taulukosta havaitaan, että erilaiset jaksotusmenettelyt tuottavat erilaisen va-

hinkomenokuorman eri vuosille ja keventävät alkupään oletettua korvausmenoa, jolloin vakuutusmaksukin on tarjouksessa näennäisesti alhaisempi.

Fenniasta Karppi korostaakin, että vakuutuksenottajan edun mukaista olisi muun muassa se, että käytetyn vahinkomeno-olettaman määrä esitettäisiin vakuutusmaksun rinnalla. Näin vakuutuksenottajan näkisi heti, kuinka suuren korvausrasituksen oletetaan vaikuttavan vakuutusmaksun muodostumiseen eri vuosina.

Vuosi	100-0-0 %	70-25-5 %	50-25-25 %
1	5000	3500	2500
2	5000	4750	3750
3	5000	5000	5000
4	5000	5000	5000
5	5000	5000	5000

Taulukko 5 Erilaisten jaksotusmenettelyjen vaikutus oletettuun vahinkomenoon tarjouslaskennassa

Tarjouslaskelmissa on esitetty tyypillisesti vakuutusmaksun käyttäytyminen oletetulla normaalilla vahinkomenolla ja suurvahinkovaihtoehdolla, jossa tietynä vuotena korvauksia aiheutuu merkittävästi enemmän. Jotta tarjouslaskelmat olisivat vakuutusmaksun suhteen vertailukelpoisia, tulisi vakuutuksenottajan varmistua että eri vakuutusyhtiöiden tarjouslaskelmissa on käytetty samoja oletuksia. Samoin laskelmassa käytetty vuotuinen palkkasumma, vahinkohistoriatiedot sekä tiedot yrityksessä tehtävistä työnlaaduista tulisivat olla samat, jotta vertailu eri yhtiöiden vakuutusmaksujen suhteen olisi mielekästä.

5.2 Vakuutusmeklarin palvelut

Osa vakuutusnottajista siirtää vastuun lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kilpailuttamisesta vakuutusmeklarille. AON Finlandista vakuutusmeklari Rauko kertoo, että maksujärjestelmistä voi löytyä asiakkaalle paremmin sopiva ratkaisu vakuutusyhtiön sisältä tai sitten toisesta vakuutusyhtiöstä. Raukon mukaan maksujärjestelmissä on todellisia eroja. Siitä todisteena hän esittää AON Finlandin esitelehtisen, jossa kerrotaan vuonna 2010 20 eri asiakkaan lukuun kilpailutettujen lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusratkaisujen keskisäästön olleen lähes 30 prosenttia kunkin asiakkaan hyväksi.

Rauko kertoo, että toisen vakuutusyhtiön maksuperusteet voivat sopia tietyille asiakkaalle paremmin kuin toisen. Jos asiakas ei halua vaihtaa vakuutusyhtiötä, löytyy asiakkaalle paremmin sopiva vakuutusratkaisu usein myös nykyisen vakuutusyhtiön sisältä. Tätä Rauko perustelee sillä, että vakuutusyhtiö on voinut suositella jotakin asiakkaalle sopivaa maksujärjestelmää aikaisemmin, mutta muutosten seurauksena kyseinen maksujärjestelmä ei enää olekaan edullisin. Muutokset voivat liittyä vakuutusyhtiön maksuperusteisiin, joissa suurelle asiakaskannalle neutraaliksi koettu muutos näkyy tietyn vakuutusnottajan kohdalla voimakkaina maksukorotuksina. Myös asiakkaan oman toiminnan muutokset voivat laukaista tarpeen maksujärjestelmän vaihdolle. Raukon mukaan erot maksujärjestelmien välillä kasvavat sitä enemmän, mitä suurempi vakuutusnottaja on.

Rauko sanoo myös kokevansa, että keskimääräistä useammin vakuutusyhtiöt suosittelevat asiakkaalle vakuutusratkaisua, joka on myös vakuutusyhtiön kannalta turvaavampi. Mitä enemmän asiakas haluaa ottaa riskiä itselleen, sitä vähemmän ratkaisu on vakuutusyhtiölle turvaava. Tätä Rauko selittää sillä, että vakuutusyhtiön aktuaarit laativat maksuperusteet, mutta eivät osallistu siihen, mitä tuotetta vakuutusnottajalle suositellaan.

Raukon kertoo kilpailuttavansa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen niin kutsutun ske-naariomenettelyn avulla. Raukon mukaan vakuutusyhtiöt eivät pysty antamaan samansisältöisiä tarjouksia maksujärjestelmien erilaisuudesta johtuen. Rauko kertoo vertaile-

vansa lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmiä tarkastelemalla yleensä tulevan viiden vuoden vakuuttamiskustannuksia. Aluksi muodostetaan todennäköinen arvio vakuutusnottajan vahinkokehityksestä tulevaisuudessa. Sitten tämän vahinkomeno-olettaman avulla pyydetään tarjoukset vakuutusyhtiöistä.

Vahinkomeno-olettamassa otetaan huomioon normaalitasoksi oletettu vahinkomeno ja lisäksi oletama siitä, että vakuutusnottajan yrityksessä tapahtuu yksi tai useampia suureen korvausmenoon johtavaa työtapaturmaa. Normaalitasoiselle vahinkokehitykselle ja suuren korvausmenon tapaturmille annetaan vertailussa painoarvot. Tämän jälkeen vakuutusyhtiöiltä pyydetään tarjoukset oletetuilla vahinkokehityslaskelmilla. Sovelletavien vahinkoskenaarioiden lukumäärä on tapauskohtaista, mutta yleensä vertailutilanne pyritään pitämään mahdollisimman yksinkertaisena. Sitten lasketaan yhden vuoden keskiarvo viiden vuoden oletetuista vakuuttamiskustannuksista. Tämän jälkeen vahinkomeno-olettamille annettujen painoarvojen mukaan voidaan valita vakuutusnottajalle edullisin vaihtoehto.

Rauko kertoo, että tämä vertailumenetelmä mahdollistaa sen, että vakuutusyhtiö voi periaatteessa päättää minkälaista maksujärjestelmää ja millä muuttujilla se tarjoaa, koska vertailu ottaa huomioon vakuuttamiskustannukset useammalta vuodelta. Asiakkaan halutessa voidaan tarjouspyyntöön lisätä vielä vaatimus tietynsuuruudesta katkaisurajasta. Tämä tehdään tyypillisesti sellaisessa tilanteessa, jossa asiakas on määritellyt, että yksittäisen vuoden omalla vastuulla oleva riski vakuutusmaksukorotuksista ei saa ylittää tiettyä euromääräistä rajaa.

Rauko kertoo laatineensa pitkällisen työn tuloksena pohjamallin skenaariomenettelyyn. Hän kuitenkin myöntää, että mallia muuntelemalla saataisiin helposti toisenlaisia tuloksia edullisimmasta maksujärjestelmästä vertailutilanteessa. Hän myös kertoo, että mallin tiettyjä osia muuttamalla saataisiin tietyn yhtiön maksujärjestelmä korostetusti edullisimmaksi vaihtoehdoksi. Hän kuitenkin korostaa, että tällä hetkellä hänen mallinsa on mahdollisimman neutraali eikä se korosta minkään yhtiön maksujärjestelmän erityisominaisuuksia.

Skenaariomenettely kilpailutuksessa ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Vahinkomeno-olettamat perustuvat aiempiin tapaturmatilastoihin ja oletuksiin tulevaisuuden

kehityksestä. Kyseessä on kuitenkin aina vain paras arvio tulevaisuudesta. Jos vahinkomeno-olettama ei toteudu ennakoitusti, onko valittu maksujärjestelmä siinä tapauksessa vakuutuksenottajalla enää edullisin vaihtoehto? Samoin skenaariomenettelyssä on vaikea asettaa painoarvoa vakuutusyhtiön muille palveluille, tai vaihtoehtoisesti niiden painoarvo jää vertailussa hyvin pieneksi.

5.3 Vahinkomenon hallinnalla suuri vaikutus vakuutusmaksuun

Vahinkomenon hallitseminen liittyy olennaisesti erikoismaksujärjestelmiin, koska lisääntynyt vahinkomeno nostaa aina vakuutuksenottajan vakuutusmaksuja erikoismaksujärjestelmissä. Vahinkomenoa voidaan hallita ennaltaehkäisevillä työturvallisuusparannuksilla sekä vahinkojen tehokkaalla jälkihoidolla. IF-vahinkovakuutusyhtiöstä Valve korostaa, että yritysten suurimmat säästöt lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksuun saavutetaan vaikuttamalla juuri korvausmenoon. Korvausmenon hallitseminen vaikuttaa pienentävästi myös lakisääteisen tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksun muihin osiin määrättyssä suhteessa.

Tehokkaimpaan vahinkomenon hallitsemiseen päästään onnistuneella aktiivisella työturvallisuustyöllä, jolla yleensä saadaan tapaturmien määrä ja niiden vakavuusaste laskemaan. Työturvallisuustyöhön käytetyt resurssit ovat helposti oikeutettavia, koska yhdenkin vakavan tapaturman välttäminen säästää yrityksen vakuutusmaksuja merkittävästi. Täysimääräiseen tapaturmaeläkkeeseen johtavan tapaturman korvauskulu riippuu työntekijän ansiotasosta, korvauskululla ei kuitenkaan ole enimmäismäärää.

Vahinkomenon hallitsemisen tulisi ensisijaisesti lähteä vakuutuksenottajan omista toimista. Vahinkoja ennaltaehkäisevä toiminta tarkoittaa käytännössä työturvallisuusparannuksia. Vakuutusyhtiöt tarjoavat myös apuvälineitä ja koulutusta ennaltaehkäisevään työturvallisuustyöhön. Vahinkojen tehokas jälkihoito on myös korvauskulun hallinnassa merkittävässä roolissa.

Jos on olemassa ilmeinen vaara siitä, että työntekijä menettää kykynsä nykyiseen työhönsä, tulisi vakuutuksenottajan aktiivisesti hyödyntää kuntouttamisen ja uudelleenkou-

luttamisen mahdollisuuksia. Loukkaantuneelle työntekijälle voi löytyä yrityksessä uusi työtehtävä, joka ottaa loukkaantuneen muuttuneet työskentelyedellytykset paremmin huomioon. Tällaista uuta työskentelymahdollisuutta tosin harvoin löytyy, ellei mahdollisuuksien etsiminen ole aktiivista työtä johon myös työnantaja osallistuu. Nissi Pohjola korostaa, että juuri vakuutuksenottajan aktiivisuus on usein ratkaiseva tekijä suurten vahinkojen tehokkaassa jälkihoidossa¹⁰⁰.

Vahinkojen jälkihoitoon osallistuvat myös tapaturmavakuutusyhtiö ja mahdollisesti meklaripalveluihin erikoistunut yritys, mikäli vakuutuksenottajalla on tehty vahinkojen hoidon kattava sopimus meklariyrityksen kanssa. Rauko AON Finlandilta kertoo, että laajempien sopimusten osalta myös vahinkojen jälkihoito tulee kysymykseen.

Olellaisen osan vahinkojen jälkihoitoa muodostavat varhainen puuttuminen pitkittyviin poissaoloihin ja vaihtoehtoisten työskentelyratkaisujen etsiminen. Rauko korostaa vakuutuksenottajan henkilöstö- ja työsuojeluorganisaation kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. Raukon mukaan työssä perehdytään tarkasti tapaturmatapauksen tietoihin. Tietoja kerätään vakuutuksenottajalta sekä tapaturmavakuutusyhtiöltä. Prosessissa perehdytään myös loukkaantuneen työntekijän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Rauko kuvailee prosessia työlääksi, mutta onnistuessaan hyvin palkitsevaksi. Rauko kertoo, että jo yksi vakavan vahingon onnistunut jälkihoito tietää vakuutuksenottajalle merkittäviä säästöjä. Rauko kertoo, että yrityksissä tilastoidaan paljon sairaspöissaoloja, ja näihin puututaankin aktiivisesti ainakin joissakin yrityksissä. Tapaturmasta aiheutuneet poissaolot ovat kuitenkin luonteeltaan erilaisia, ja niiden kustannusvaikutusta ei tunneta hyvin yrityksissä. Rauko korostaa, että tapaturmaeläkkeen kustannusvaikutus on yritykselle hyvin erilainen kuin normaalin työeläkevakuutuksen kustannusvaikutus.

Tapaturmavakuutusyhtiö voi myös osallistua vahinkojen jälkihoitoon. Rauko kuitenkin on sitä mieltä, että tapaturmavakuutusyhtiöiden henkilöstö ei tavoita yrityksestä niitä henkilöitä, jotka voisivat todella vaikuttaa esimerkiksi henkilön uudelleensijoittumiseen. Tätä Rauko selittää sillä, että tapaturmavakuutuksen osalta vakuutusyhtiöiden korvaus-

¹⁰⁰ Nissi Sanna, Yhteyspäällikkö, Vakuutusyhtiö Pohjola, haastattelu: 9.6.2010.

puoli ja maksunlaskentapuoli ovat erillään toisistaan. Vahinkojen todellinen kustannusvaikutus ei näin ollen välttämättä selkene vakuutuksenottajalle. Rauko lisää myös, että tapaturmavakuutusyhtiön ensisijainen asiakas on aina loukkaantunut työntekijä eikä vakuutuksenottaja.

Nissi Pohjolasta kuitenkin korostaa, että vakuutusyhtiöllä on listat henkilöistä joihin yrityksessä voidaan ottaa yhteyttä vakavissa tapaturmissa. Yhtiössä on myös nimetyt henkilöt, jotka alkavat hoitaa vakavia vahinkoja ja etsiä vaihtoehtoja loukkaantuneen osalta. Vaissalo Pohjolasta korostaa myös, että jos asiakkaan oma tahtotila vahinkomenon hallintaan ja vahinkojen tehokkaaseen jälkihoitoon on korkealla, kannattaa lähtökohtaisesti harkita riskisempää maksujärjestelmää. Mikäli kiinnostus on vähäistä, kannattaa tämäkin huomioida maksujärjestelmän valinnassa, Vaissalo lisää.

Vahinkomenon hallitseminen varsinkin ennaltaehkäisevien työturvallisuustoimien osalta liittyy olennaisesti myös erikoismaksujärjestelmien vertailuun. Mikäli vakuutuksenottaja on panostanut paljon työturvallisuuteen, on loogista että tämän haluttaisiin näkyvän myös vakuutusmaksuissa. Riskisempiä erikoismaksujärjestelmiä ei kuitenkaan kannata rynnätä valitsemaan, mikäli työturvallisuusparannukset ovat vieraita vakuutuksenottajalle.

Työturvallisuustyön todellista vaikutusta työtapaturmien määrään ja vakavuuteen joudutaan todennäköisesti seuraamaan pitkiäkin aikoja. Raukon mukaan hyvän työturvallisuuskulttuurin omaksuminen yrityksessä ei tapahdu lyhyessä ajassa. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmää ei kannata vaihtaa riskisempään vain sillä perusteilla, että tämän vuoden alusta on päätetty aloittaa yrityksen työturvallisuuden parantaminen. Asiaa kannattaa tarkastella uudestaan, kun on saatu todellista informaatiota parannusten vaikutuksista, yleensä kyse on vuosista.

Raukon mukaan vahinkomenon hallitsemiseen liittyvien toimien vaikutuksen arviointi on isoille vakuutuksenottajille helpompaa. Vakuutuksenottajalle, jolle on sattunut 1000 tapaturmaa, on toimien vaikuttavuuden arviointi helpompaa. Pienille vakuutuksenottajille, joille tapaturmat ovat harvinaisia, vahinkomenon hallitsemiseen liittyvien toimien analysoiminen on vaikeampaa.

5.4 Vakuutusyhtiön korvauspalvelu

Vakuutusyhtiön korvauspalvelulla voi myös olla vaikutusta vakuutuksenottajan näkökulmasta hänen kilpailuttaessaan lakisääteistä tapaturmavakuutusta. Työntekijän korvauksethan perustuvat suoraan tapaturmavakuutuslakiin, joten korvausten sisällössä tai myöntämisperusteissa ei ole eroja. Sen sijaan korvauspalvelun nopeus ja hoitopalveluiden hinta voivat olla poikkeavia eri vakuutusyhtiöiden välillä.

Nissi Pohjolasta korostaa, että loukkaantuneen hoitoon pääseminen tietyssä ajassa on osa palvelua, jonka varmistaminen on vakuutusyhtiön vastuulla. Mitä nopeammin loukkaantunut pääsee hoitoon, sitä vähemmän päiväraha korvauksia aiheutuu. Nissi korostaa, että nopea hoitoon pääseminen on aina myös loukkaantuneen edun mukaista. Hoitoon pääseminen tietyssä määräajassa riippuu Nissin mukaan vakuutusyhtiön ja sen hoitolaitoskumppanien välisistä sopimuksista.

Loukkaantuneelle annettujen hoitopalveluiden hinnat näyttelevät Nissin mukaan myös merkittävää roolia lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa. Mikäli vakuutusyhtiö on varmistanut omilla sopimuksillaan hoitolaitoskumppaniensa kanssa keskitasoa alhaisemmat hinnat, näkyvät ne vakuutuksenottajalle alhaisempana korvauskuluna, Nissi toteaa. Hoitoon pääsemisen nopeudella ja hoitopalveluiden edullisella hintatasolla päästään vaikuttamaan erityisesti ohimenevien tapaturmakorvausten määrään.

Nissi ja Vaissaolo esittävät molemmat, että hoitopalveluiden nopeus ja hinta tulisi huomioida jotenkin vertailtaessa lakisääteistä tapaturmavakuutusta. Puhtaassa hintavertailussa nämä palvelut jäävät täysin ulkopuolelle, koska ne tulevat kyseeseen vasta vahingon tapahduttua. Vakuutusyhtiö Fenniasta Vuolle on samoilla linjoilla korvauspalveluun liittyvissä asioissa. Vuolle korostaa, että korvauspalvelun nopeudella on vakuutuksenottajan näkökulmasta todellista merkitystä. Varsinkin pienissä yrityksissä yhden työntekijän pitkittynyt poissaolo voi vaikeuttaa yrityksen päivittäistä toimintaa merkittävästi. Vuolle toivoisikin, että TVL alkaisi tilastoida tapaturmavakuutusyhtiöiden korvauskäsittelyaikoja. Tämä mahdollistaisi sen, että vakuutuksenottajalla olisi konkreettista tietoa eri vakuutusyhtiöiden käsittelyajoista vertailun tueksi¹⁰¹.

¹⁰¹ Vuolle Ulla, Osastopäällikkö, Vakuutusyhtiö Fennia, haastattelu: 5.8.2010.

5.5 Maksujärjestelmän valinta

Vakuutusyhtiö suosittelee vakuutuksenottajalle tiettyä maksujärjestelmää omien kriteereidensä mukaan. Riskisimpiä maksujärjestelmiä ei tarjota pienille vakuutuksenottajille, ja turvaavimmista vakuutusratkaisuksista on rajattu suuret vakuutuksenottajat ulkopuolelle. Eroja on vakuutusyhtiöiden välillä, ja toinen yhtiö voi tarjota useampaa vaihtoehtoa vakuutuksenottajalle kuin toinen. Kaikkien vakuutusyhtiöiden vakuutusratkaisuksista kuitenkin löytyy vaihtoehtoja erilaisille vakuutuksenottajille. Vakuutuksenottajan omasta toiminnasta nousevat kuitenkin esiin ne tärkeimmät asiat, jotka ohjaavat erikoismaksujärjestelmän valinnassa.

Maksujärjestelmän valinnan kannalta on olennaista, että vakuutuksenottaja tarkastelee omaa toimintaansa kriittisesti. Erilaiset maksujärjestelmät pitävät sisällään eri määrän riskiä. Erikoismaksujärjestelmiin liittyvillä erilaisilla valinnaisilla muuttujilla voidaan myös vaikuttaa maksujärjestelmän riskin määrään. Vakuutuksenottajan koko, riskinkantokyky, työn laatu ja työturvallisuus ovat kaikki merkittäviä asioita, jotka tulisi ottaa huomioon erikoismaksujärjestelmän valinnassa.

Erikoismaksujärjestelmän valinnassa tärkeäksi nouseekin yrityksen oman riskinkantokyvyn määrittely. Vakuutuskausien vakuutusmaksuvaihtelut riippuvat ainakin osittain vakuutuksenottajan omien tapaturmien synnyttämästä korvauskulusta. Mitä nopeammin ja rajoittamattomampana korvauskulut tulevat vakuutuksenottajan itsensä maksettaviksi, sitä riskisempi maksujärjestelmä on. Vakuutuksenottajan tulee pohtia, minkälaiselle vakuutusmaksuvaihtelulle maksujärjestelmä voi altistaa.

Maksujärjestelmä, joka voi aiheuttaa puolen miljoonan vakuutusmaksukorotuksen, on järjetön valinta sellaiselle vakuutuksenottajalle jonka todellinen riskinkantokyky on esimerkiksi 100 000 euroa. Tällaisiin ristiriitoihin tulisi vakuutusyhtiönkin puuttua, ja riskinkantokyvyn tulisi olla mukana keskusteltaessa sopivasta maksujärjestelmävaihtoehdosta. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että yritys itse tuntee oman riskinkantokykynsä yleensä parhaiten. Vakuutusyhtiön vastuulle jää painottaa vakuutuksenottajille, että lyhytaikaisien säästöjen tavoittelemisen ei saa nousta etusijalle maksujärjestelmän valinnassa.

Vakuutuksenottajan koko asettaa myös tietyt ennakkoehdot maksujärjestelmän valinnalle. Isolla vakuutuksenottajalla on todennäköisesti jo lähtökohtaisesti parempi riskinkantokyky. Isolla vakuutuksenottajalla on todennäköisesti myös mahdollisuus panostaa enemmän resursseja vahingontorjuntaan, ja tapaturmista saatua informaatiota on käytettävissä enemmän. Riskinkantokyky ja taloudellisten resurssien saatavuus liittyvät kuitenkin aina suoraan yrityksen taloudelliseen tilanteeseen. Yrityksen koko ei siis välttämättä yksiselitteisesti kuvaa riskinkantokykyä tai käytettävissä olevia resursseja.

Vakuutuksenottajan yrityksessä tehtävän työn laatu vaikuttaa myös erikoismaksujärjestelmän valintaan. Jos vakuutuksenottaja toimii tapaturma-alttiilla toimialalla, ovat tapaturmat todennäköisempiä kuin enimmäkseen toimistotyöhön keskittyneellä yrityksellä. Yrityksen, jossa tapaturmat ovat todennäköisempiä, tulisi panostaa enemmän aikaa vakuutusratkaisunsa valintaan. Vakuutusratkaisun valintaa ennen tulisi kuitenkin pohtia, miten työtapaturmia voitaisiin jo ennaltaehkäisevästi vähentää.

Vakuutuksenottajan tulee tunnistaa omat vaikutusmahdollisuutensa ja kehitysmahdollisuutensa työtapaturmien määrään ja vakavuuteen. Tämän jälkeen voidaan suhteuttaa maksujärjestelmä näihin. Mikäli on olemassa selkeitä viitteitä siitä, että tapaturmakustannuksiin voidaan vaikuttaa ja todellista halua tällaiseen työhön on, kannattaa valita maksujärjestelmä, joka myös palkitsee tästä. Tällaisella yhdistelmällä voidaan varmasti saavuttaa todellista kilpailuetua sellaisiin vakuutuksenottajiin nähden, jotka maksavat korkeita vakuutusmaksuja tapaturmien paljouden ja vakavuuden takia. Vakuutusmaksujen lisäksi vakuutuksenottaja, jota tapaturmien määrän ja vakavuuden pienentäminen ei kiinnosta, maksaa myös korkean hinnan tapaturmien epäsuorista kustannuksista.

Maksujärjestelmä tulisi valita siten, että vakuutuksenottajalla on todellinen mahdollisuus vaikuttaa vakuutusmaksuihinsa työturvallisuustyöllä. Samalla maksujärjestelmä ei saa altistaa liian suurelle riskille. Riskiä voidaan rajoittaa valitsemalla vähemmän yksilöllinen maksujärjestelmä tai sitten maksujärjestelmän vakuutusmaksuheilahteluihin vaikuttavilla muuttujilla. Erilaisten muuttujien todellinen vaikutus tulee kuitenkin selvittää huolellisesti. Riskin rajoittaminen nostaa vakuutuksen perushintaa mutta vakuutusmaksuvaihtelut ovat tällöin maltillisempia.

Koko vakuutuskauden ajan huomio tulee kiinnittää vahinkomenon hallitsemiseen ennaltaehkäisevästi sekä vahinkojen tehokkaaseen jälkihoitoon ja tapaturmista oppimiseen. Vakuutusyhtiön tulisi varmistaa loukkaantuneiden tehokas hoito ja osallistua myös osaltaan vahinkojen jälkihoitoon. Toiminnan muuttuessa, laajentuessa tai pienentyessä, on maksujärjestelmän sopivuus syytä tarkistaa uudestaan. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kilpailuttaminen ajoittain on myös perusteltavissa, mutta vakuutusnottajan on syytä muistaa, että maksujärjestelmien vakuutusmaksukehitystä tulisi aina tarkastella useampien vuosien ajalta. Vuosittaisella kilpailutuksella ei todennäköisesti ole saavutettavissa perusteltavaa hyötyä.

6 PÄÄTELMÄT

6.1 Tutkimuksen arviointia

Tämän tutkimuksen päämäärä oli selvittää, miten lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmät pääasiallisesti eroavat, mitkä ovat vakuutuksenottajan mahdollisuudet vertailla erikoismaksujärjestelmiä, ja mihin vakuutuksenottajan tulisi kiinnittää huomiota vertaillessaan erikoismaksujärjestelmiä. Tutkimusaihe osoittautui haastavaksi, mutta samalla palkitsevaksi. Aiheen teki erityisen haastavaksi se, että vakuutusyhtiöt kilpailevat voimakkaasti lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmillä. Tästä syystä halukkuus kertoa yksityiskohtaisesti tuotteiden sisällöstä on ymmärrettävistäkin syistä vajavaista. Yhtiöiden välillä oli eroja siinä, miten paljon maksujärjestelmistä oltiin halukkaita kertomaan. Osa yhtiöistä halusi kertoa tuotteitaan vain hyvin yleisluontoisesti. Osassa yhtiöitä taas oltiin sitä mieltä, että yleinen avoimuus lisäisi ymmärrystä tuotteiden erilaisuudesta, ja helpottaisi näin ollen vakuutuksenottajien mahdollisuuksia tehdä mielekästä vertailua. Kaikissa vakuutusyhtiöissä suhtauduttiin tutkimukseeni aiheeseen mielenkiinnolla ja todettiin, että maksujärjestelmien vertailu on ongelmallista.

Aiheen kannalta oleellisen lähdeaineiston saatavuus oli myös vaikeaa. Vakuutusyhtiöiden erikoismaksujärjestelmistä ei juuri löydy tietoa lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen liittyvästä kirjallisuudesta. Kirjallisuus ja aikaisempi tutkimus on keskittynyt enimmäkseen lakisääteisen tapaturmavakuutuksen korvausasioihin. Vakuutuksenottajan kannalta olisi kuitenkin tärkeää, että myös vakuutusasioista olisi tietoa saatavilla.

Tutkimuksen tekeminen aiheesta oli kuitenkin erittäin mielenkiintoista ja palkitsevaa. Palkitsevana pidän sitä, että uskon tämän tutkimuksen antavan kuvan erikoismaksujärjestelmien keskeisistä eroista sekä antavan näkökulmia siihen, mihin erikoismaksujärjestelmien vertailussa vakuutuksenottajan tulisi ainakin kiinnittää huomiota. Samalla tämä tutkimus voi tuoda näkökulmia lakisääteistä tapaturmavakuutusta harjoittavilla vakuutusyhtiöille.

Tutkielma rakentuu kahdesta teorialuvusta, kahdesta empirialuvusta, sekä johdanto- ja päätelmäluvusta. Luvussa kaksi olen selvittänyt lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanoa ja erityispiirteitä osana suomalaista sosiaaliturvaa. Luku kolme on tutkimuksen toinen kirjallisuuteen perustuva teorialuku. Luvun sisältö koostuu työtapaturmien merkityksen arvioinnista sekä työtapaturmien hallintaan liittyvistä toiminnoista. Koin tarpeelliseksi koota työtapaturmiin ja niiden hallintaan liittyvät asiat osaksi tätä tutkielmaa, koska niiden merkitys osana tapaturmavakuuttamista on tärkeä. Vakuutusmaksut ovat erikoismaksujärjestelmien piirissä sidoksissa sattuneiden työtapaturmien korvausmenoon.

Korvausmenon rajoittaminen jo ennaltaehkäisevin keinoin on tärkein yksittäinen asia, jolla vakuutusmaksua voidaan pienentää. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen osalta puhutaan riskivastaavuudesta, jolla tarkoitetaan vakuutusmaksun suhdetta riskiin. Maksujärjestelmän valinnalla voidaan saavuttaa tilanne, jossa riski ja vakuutusmaksu kohtaavat oikeassa suhteessa. Oikea maksujärjestelmä takaa sen, että vakuutuksenottaja maksaa oikeassa suhteessa oman riskinsä määrään. Maksujärjestelmien erilaistumisen myötä ollaan kuitenkin tilanteessa, jossa vakuutuksenottaja joutuu vertailemaan erikoismaksujärjestelmiä löytääkseen sopivimman vaihtoehdon itselleen. Vakuutusyhtiöiden myyntiorganisaatio suosittelee tiettyjä vaihtoehtoja ja vakuutusmeklari ehkä jotain toista. Aikaa ja resursseja maksujärjestelmän vertailuun ja valintaan on kuitenkin rajallisesti. Uskonkin, että useat yritykset valitsevat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmän pelkän ennakkovakuutusmaksun perusteella. Tämä ei todennäköisesti kuitenkaan johda parhaaseen lopputulokseen, varsinkaan jos maksujärjestelmän riski ei ole oikeassa suhteessa vakuutuksenottajan omaan riskinkantokykyyn.

6.2 Vastaukset tutkimusongelmiin

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni tarkoitus oli selvittää, mihin lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmien keskeiset erot liittyvät. Kilpailun vapauduttua lakisääteisen tapaturmavakuutuksen osalta on erikoismaksujärjestelmien ominaisuuksista tullut kilpailutekijä vakuutusyhtiöiden kesken. Erikoismaksujärjestelmät ovat vakuutusyhtiöiden ratkaisuja riskin hinnoitteluun tapaturmavakuutuslainsäädännön puit-

teissa. Toisaalta lainsäädäntö asettaa hyvin vähän edellytyksiä sille, minkälainen erikoismaksujärjestelmä ylipäättänsä voi olla. Tulevan lakiuudistuksen myötä vakuutusyhtiöt saavat todennäköisesti vielä vapaammat kädet erikoismaksujärjestelmiensä kehittämiseen.

Tällä hetkellä vakuutusyhtiöt pyrkivät vastaamaan vakuutuksenottajien tarpeisiin kukin omilla erikoismaksujärjestelmillään. Erikoismaksujärjestelmien lähtökohta, jota lainsäädäntökin edellyttää, on vakuutuksenottajan omista tapaturmista maksettujen korvauksen huomioiminen osana vakuutusmaksua. Vakuutusyhtiöiden tuotevalikoima erikoismaksujärjestelmien osalta on pyritty suunnittelemaan siten, että sopiva maksujärjestelmä löytyy kaikille taulustomaksujärjestelmän ulkopuolelle jääville vakuutuksenottajille.

Vakuutusyhtiöt ohjaavat vakuutuksenottajien käyttäytymistä omilla ehdoillaan, joilla rajoitetaan lähinnä liiallisen tai liian pienen riskin ottamista maksujärjestelmän osalta. Ehdoista huolimatta vakuutuksenottajalla on useita vaihtoehtoja vakuutusyhtiön sisällä puhumattakaan siitä, että mukaan otetaan useampi vakuutusyhtiö. Kaikkien tutkimuksessani mukana olleiden vakuutusyhtiöiden erikoismaksujärjestelmien nimissä esiintyvät jossain muodossa sanat puoliyksilöllinen, yksilöllinen tai omavastuujärjestelmä. Olen esittänyt tutkimuksessa tähän jaotteluun perustuvan maksujärjestelmien toimintalogiikan, joka pohjautuu aikaan jolloin maksujärjestelmät olivat sisällöltään samanlaisia. Mainittujen nimikkeiden käyttäminen erikoismaksujärjestelmien nimissä aiheuttaa kuitenkin sekaannuksen vaaran, vaikka vakuutusyhtiöt sanovat nimikkeiden johtuvan juuri siitä, että ne ovat yritysten vakuutuksista vastaaville henkilöille tuttuja.

Osassa maksujärjestelmiä sisältökin vastaa nimeen liittyvää toimintamekanismia, mutta osassa ei. Varsinainen vaara vakuutuksenottajan näkökulmasta liittyy siihen, että tuotteita luullaan samansisältöisiksi. Vakuutusyhtiön vastuulle jää kertoa, miten tuote todellisuudessa reagoi tapaturmakorvauksiin. Jos kahden eri yhtiöt tuotteet poikkeavat vakuutusmaksuiltaan merkittävästi, ja vakuutuksenottaja kuvittelee tuotteisiin liittyvän riskin olevan saman, on hän todennäköisesti väärässä. Erikoismaksujärjestelmissä vakuutuksenottajan omien tapaturmakustannusten vaikutus vakuutusmaksuun vaihtelee paljon.

Erikoismaksujärjestelmiin liittyy myös paljon muuttuvia osia, joista osa on vakuutuksenottajan valittavissa. Muuttujiin liittyy sama ongelma kuin maksujärjestelmien nimiin. Muuttujia nimitetään samoiksi eri yhtiöissä, vaikka todellisuudessa niiden merkitys on erilainen. Vakuutuksenottajan onkin tärkeää tiedostaa, mitä tietyyttypinen muuttuja todellisuudessa tarkoittaa. Ei ole vakuutuksenottajan kannalta sama, koskeeko katkaisuraja esimerkiksi yhden loukkaantuneen osalta maksettuja korvauksia vai koko vuoden aikana tapaturmista maksettuja korvauksia.

Vakuutuksenottajan kannalta merkityksellisiä eroja esiintyykin katkaisurajoissa, herkkyyskertoimissa, jälkiseurannassa ja siinä mitä tilastovuosia laskennassa huomioidaan. Erikoismaksujärjestelmien keskeisin ja tärkein ero liittyy kuitenkin aina kysymykseen, miten korvausmeno vaikuttaa vakuutusmaksun muodostumiseen. Maksujärjestelmät eroavat siinä, minkä tyyppiset ja miten vakuutuksenottajan omista tapaturmista maksetut korvaukset tulevat osaksi vakuutusmaksua. Sitä osaa, joka ei tule suoraan osaksi vakuutusmaksua maksettujen korvausten perusteella, vastaa maksussa jokin kollektiivinen osa.

Vakuutusmaksun muodostumisen monimutkaisuuden takia on erikoismaksujärjestelmien vertaileminen haastavaa. Toisen tutkimuskysymyksenäni tarkoitus olikin selvittää, mitkä ovat vakuutuksenottajan mahdollisuudet vertailla erikoismaksujärjestelmiä. Erikoismaksujärjestelmien vertaileminen on mahdollista. Vakuutuksenottaja voi verrata erikoismaksujärjestelmien ennakkovakuutusmaksua ja tulevaisuuden oletettua vakuutusmaksukehitystä, jos tarjouksissa käytetyt tiedot ovat samansisältöisiä. Vakuutuksenottajan tulee itse varmistaa tarjousta pyytäessään, millä tiedoilla ja oletuksilla, tarjous laskeaan. Osa vakuutuksenottajista siirtää vastuun vertailusta kolmannelle osapuolella ja turvautuu vertailussa meklariyrityksen apuun.

Meklariyrityksen palvelut rajoittuvat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kilpailuttamiseen tai laajempiin palvelukokonaisuuksiin, joissa tyypillisesti vakuutuksenottaja antaa valtakirjan vakuutuslajin hoidosta meklariyritykselle. Laajemmissa palvelukokonaisuuksissa meklariyritys ottaa asiakkaan lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kokonaisvaltaisesti hoitoonsa. Hoito voi kattaa laajan valikoiman palveluita aina lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmän jatkuvasta seurannasta vahinkotapausten hoitoon.

Meklariyritykset markkinoivat palveluitaan usein vedoten suuriinkin vakuutusmaksusäästöihin. Säästöjä esitetään syntyvän maksujärjestelmien vaihdosta, muutoksista maksujärjestelmässä, vahinkojen regressoinnista ja jopa pelkkien virheellisyyksien korjaamisesta lakisääteisen tapaturmavakuutuksen laskutuksessa. Kiistattomana voidaan pitää sitä, että meklareilla on asiantuntemusta vertailla maksujärjestelmiä. Eikä vakuutusnottajan henkilöstöllä välttämättä ole aikaa tai resursseja paneutua vakuutuslajin erityispiirteisiin.

Kyseenalaista kuitenkin on, tarvitaanko ylipäätänsä maksujärjestelmän toimivuudenkin varmistamiseen meklaria. Ovatko lisääntyneet erikoismaksujärjestelmien ominaisuudet tehneet laskutuksesta niin monimutkaista, että vakuutusnottaja joutuu palkkaamaan ulkopuolisen tahon varmistamaan laskutuksen oikeellisuuden? Laskutuksen oikeellisuuden, regressien hoidon ynnä muiden lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujärjestelmiin liittyvien toimien oikeellisuuden varmistamisen tulisi lähtökohtaisesti olla vakuutusyhtiön tehtävä.

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää mihin tekijöihin vakuutusnottajan tulisi kiinnittää huomiota valitessaan erikoismaksujärjestelmää? Vakuutusnottajan kannattaa valinnassa kiinnittää huomiota vakuutuksen hintaan. Halvin tarjous ei kuitenkaan aina ole paras vaihtoehto vakuutusnottajalle. Useimmiten halvempi maksujärjestelmä altistaa vakuutusnottajan suuremmalle riskille mahdollisista vakuutusmaksukorotuksista vahinkotilanteessa. Vakuutusnottajalle sopivassa maksujärjestelmässä riski ja hinta ovat oikeassa suhteessa. Maksujärjestelmä tulisi valita oikeassa suhteessa omaan riskinkantokykyyn ja siten, että maksutasoon on todellisuudessa mahdollisuus vaikuttaa onnistuneella työturvallisuustyöllä. Vakuutusyhtiön tehtäväksi jää kertoa vakuutusnottajalle, mikä on maksujärjestelmään liittyvän riskin todellinen määrä. Vakuutusyhtiön tiedonantovelvollisuus korostuu suhteessa tuotteen monimutkaisuuteen.

6.3 Lopuksi

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa suomalaista sosiaaliturvaa. Yleisesti on esitetty, että sosiaaliturvan kuuluminen vapaan kilpailun piiriin EU:n myötä on hyödyllistä. Toisaalta on myös esitetty, että sosiaaliturvaan ei välttämättä sovi vapaa kilpailu. Lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa hyvän sosiaaliturvan toteutuminen ei ole vaarantunut vakuutetun eli työntekijän osalta.

Kilpailun vapautuminen on tuonut suurimmat muutokset vakuutusyhtiöiden tuotteisiin. Tuotteet ovat muuttuneet monimutkaisiksi ja jopa vaikeasti ymmärrettäviksi. Tilannetta sekoittaa entisestään se, että vakuutusyhtiöt puhuvat asioista samoilla nimillä mutta tarkoittavat eri asioita. Vakuutuksenottajalle ei ole tarjolla, riippumattoman tahon tuottamaa, tietoa erikoismaksujärjestelmien vertailun tueksi. Erityisesti pienet vakuutuksenottajat ovat vakuutusyhtiön myyntiorganisaation antaman informaation varassa. Suuret vakuutuksenottajat turvautuvat usein meklariyritysten palveluihin.

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen erikoismaksujärjestelmiin tuntuu liittyvän osittaista salailua, joka perustellaan pelolla kilpailuedun menettämisestä. Herää kysymys, miksi muut vahinkovakuutuslajit eivät pode samaa ilmiötä yhtä voimakkaasti? Yleisen avoimuuden paraneminen ei varmaankaan pudottaisi yhtään vakuutusyhtiötä ulos kilpailusta. Ehkä tämä osaltaan vähentäisi hinnan muokkaamista mitä monimutkaisimmilla muuttujilla ja vähentäisi vakuutuksenottajien tarvetta valita vakuutusyhtiönsä pelkän ennakkovakuutusmaksun perusteella.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Finanssivalvonta 2009. Selvitys lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kannattavuudesta 2002–2008.

Harrington Scott E. & Niehaus Gregory R. 2003. Risk Management and Insurance. Second Edition. McGraw-Hill/Irwin.

Hietala Harri, Hurmalainen Mikko & Kaivanto Keijo. 2009. Työsuojeluvastuuopas. Talentum: Helsinki.

Hirsijärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula. 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi: Helsinki.

Journal of Construction Engineering and Management 06/1996.

Kauppi Mira. 2005. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen maksujen määräytymisestä, SHV-työ. Suomen aktuaariyhdistys.

Kukkonen Sirpa & Karmavalo Terttu. 2008. Työtapaturmakirja. Finva: Vaajaakoski.

Kuusela Hannu & Ollikainen Reijo. 2005. Riskit ja riskienhallinta. Tampereen yliopisto: Tampere.

Rantala Jukka & Pentikäinen Teivo. 2009. Vakuutusoppi 11. painos. Finva: Helsinki.

Suominen Arto 2003. Riskienhallinta. WSOY: Helsinki.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2010. Työtapaturmat ja ammattitaudit, tilastovuodet 1999–2009.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2010. Työtapaturmat 2000–2009.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto 2009. Vakuutuskäsikirja.

Tapaturmavakuutus-lehti 2/2002. Tapaturmavakuutuslaitosten liitto.

Työterveyslaitos 2008. Työtapaturmien aiheuttamat kustannukset.

Uusitalo Hannu 1991. Tiede tutkimus ja tutkielma: johdatus tutkielman maailmaan. WSOY: Helsinki.

Lait, asetukset ja hallituksen esitykset:

Ammattitautilaki 1343/1988

Hallituksen esitys tapaturmavakuutuslain muuttamisesta 55/2010

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus 743/2001

Tapaturmavakuutuslaki 608/1948

Työturvallisuuslaki 738/2002

Sähköiset lähteet:

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen www-sivusto.

<<http://www.hci.fi/mela/tilastot.nsf/7355799fbb8212d4c2256b4800292031/e5c9becb5b531efbc2256957003b3670?opendocument>> 27.11.2010a

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton www-sivusto.

<http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1237> 10.2.2010a

<http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1332> 19.2.2010b

<http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1151> 5.3.2010c

<http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_3573> 15.3.2010d

<http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1765> 20.3.2010e

<http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1789> 24.3.2010f

< http://www.tvl.fi/www/page/tvl_www_1787> 22.5.2010g

Työturvallisuuskeskuksen www-sivusto.

<http://www.tyoturva.fi/tyosuojelu_tyopaikalla/tyotapaturmat> 24.3.2010a

Yritysturvallisuus EK Oy:n www-sivusto.

<http://www.ek.fi/ytnk08/fi/Turvallisuuden_osa_alueet/tyoturvallisuus.php> 12.4.2010a

Henkilölähteet

Karppi Kristian, Tuotepäällikkö, Fennia & Vuolle Ulla, Osastopäällikkö, Fennia
haastattelu: 5.8.2010

Nissi Sanna, Yhteyspäällikkö, Pohjola & Vaissalo Antti, Kehityspäällikkö, Pohjola
haastattelu: 9.6.2010

Rauko Matti, Vakuutusmeklari, AON Finland, haastattelu: 25.5.2010

Valve Juhana, Underwriter vakuutusmatemaatikko, IF, haastattelu: 25.5.2010

Virtanen Mikael, Vakuutuspäällikkö, Tapiola & Pöyry Olli, Tuotepäällikkö, Tapiola
haastattelu: 27.5.2010

Muut lähteet:

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto, Jarmo Jacobsson 2010. Erikoistariffointikoulutus,
PowerPoint-esitys.

LIITE 1 Haastattelukysymykset vakuutusyhtiöiden edustajille

ERIKOISMAKSUJÄRJESTELMÄT

- 1.) Minkälaiset ovat yhtiönne erikoismaksujärjestelmät?
- 2.) Milloin erikoismaksujärjestelmien piiriin siirtyminen on mahdollista vakuutuksenottajalle yhtiössänne?
- 3.) Minkälaisille vakuutuksenottajille yhtiönne eri erikoismaksujärjestelmät sopivat?
- 4.) Mitkä muuttujat erikoismaksujärjestelmissä ovat vakuutuksenottajan kannalta merkityksellisiä ja miksi? (ks. liitteenä oleva taulukko)
- 5.) Jos erikoismaksujärjestelmään siirtyminen on vakuutuksenottajalle mahdollista mutta ei pakollista, suositellaanko aina erikoismaksujärjestelmään siirtymistä?
- 6.) Mitä yrityksen omia sisäisiä/ulkoisia tekijöitä vakuutuksenottajan tulisi tarkastella tehdessään päätöstä maksujärjestelmän valinnasta? (vahinkohistoria, koko, toimiala, työturvallisuus, jne.)
- 7.) Onko tiedossanne tapauksia, jossa yritys olisi joutunut taloudellisiin vaikeuksiin valittuaan liian riskisen maksujärjestelmän?
- 8.) Riittääkö vakuutuksenottajien asiantuntemus parhaan erikoismaksujärjestelmän valitsemiseen? – Olisiko parempi jos erikoismaksujärjestelmät olisivat samansisältöisiä yhtiöiden kesken?
- 9.) Mitä yhtiönne erikoismaksujärjestelmäänne suosittelisitte yritykselle, jolla
 - a.) on matala riskinkantokyky ja työtapaturmia ei ole sattunut paljon (lähinnä vain ohimeneviä)
 - b.) on korkea riskinkantokyky mutta työtapaturmia on sattunut paljon (ohimeneviä ja pysyviä)
 - c.) on matala riskinkantokyky mutta työtapaturmia on sattunut paljon (ohimeneviä ja pysyviä)
 - d.) on korkea riskinkantokyky ja työtapaturmia ei ole sattunut paljon (lähinnä vain ohimeneviä)

LIITE 2 Haastattelukysymykset meklariyrityksen edustajalle

ERIKOISMAKSUJÄRJESTELMÄT JA ASiantuntijapalveluiden MERKITYS

- 1.) Miksi lakisääteisen tapaturmavakuutuksen kilpailuttaminen kannattaa?
- 2.) Minkälaisia palvelukokonaisuuksia meklarit tarjoavat ja mitkä ovat niiden edut?
- 3.) Riittääkö vakuutuksenottajan asiantuntemus erikoismaksujärjestelmän valitsemiseen?
- 4.) Olisiko parempi jos erikoismaksujärjestelmät olisivat yhtiöiden kesken samansisältöisiä?
- 5.) Mitkä tekijät erikoismaksujärjestelmässä ovat vakuutuksenottajan kannalta merkityksellisiä ja miksi? (ks. liitteenä oleva taulukko)
- 6.) Tiedättekö tapauksia, jossa vakuutuksenottaja olisi valinnut liian riskisen erikoismaksujärjestelmän ja joutunut tämän seurauksena taloudellisiin vaikeuksiin?
- 7.) Mitä yrityksen omia sisäisiä/ulkoisia tekijöitä vakuutuksenottajan tulisi tarkastella tehdessään päätöstä maksujärjestelmän valinnasta? (koko, toimiala, työturvallisuus,?)
- 8.) Jos erikoismaksujärjestelmään siirtyminen on valinnaista, kannattaako se aina?
- 9.) Minkä tyyppistä erikoismaksujärjestelmää suosittelisit yritykselle, jolla
 - a.) on matala riskinkantokyky ja työtapaturmia ei ole sattunut paljon (vain ohimeneviä)
 - b.) on korkea riskinkantokyky mutta työtapaturmia on sattunut paljon (ohimeneviä ja pysyviä)
 - c.) on matala riskinkantokyky mutta työtapaturmia on sattunut paljon (ohimeneviä ja pysyviä)
 - d.) on korkea riskinkantokyky ja työtapaturmia ei ole sattunut paljon (vain ohimeneviä)

LIITE 3 Oheistaulukko haastattelukysymyksiin

MUUTTUJA		MERKITYS VAKUUTUKSENOTTAJAN KANNALTA?
a.) maksetut korvaukset ja niiden tyyppi	ohimenevät/pysyvät	
b.) katkaisuraja ja mitä koskee	vahinkokohtainen/henkilökohtainen/ajallinen/?	
c.) tilastovuodet ja niiden ajallinen huomioiminen	montako vuotta otetaan huomioon	
d.) mahdolliset herkkyyskerroimet	tasataanko vahinkotilaston vaikutusta	
e.) maksun tarkistuksen ajankohta	kuinka usein	
f.) varaukset ja niiden tyyppi	vaikutus maksuun	
g.) ylitmaksut	kerätäänkö	
h.) mahdollinen jälkiseuranta	kuinka pitkään	
i.) regressit	sisäiset/ulkoiset	
j.) omavastuu	suuruus	